

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

"Siitä tuli niin hyvä fiilis" - Luova toiminta Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla

Piironen, Anniina

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Siitä tuli niin hyvä fiilis” - Luova toiminta Tervalammen
kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla

Piironen Anniina
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2011

Anniina Piironen

”Siitä tuli niin hyvä fiilis” - Luova toiminta Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla

Vuosi 2011

Sivumäärä 49

Opinnäytetyö käsittelee luovaa toimintaa päihdekuntoutuksessa Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa luovaa toimintaa käytetään yhtenä kuntoutusmenetelmänä. Vihreän verstaan luova toiminta keskittyy kädentaitoihin. Vihreällä verstaalla on ohjattujen luovan toiminnan ryhmien lisäksi mahdollisuus työskennellä vapaa-aikana erilaisten kädentaitojen parissa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelminä on käytetty havainnointia ja teemahaastatteluja. Havainnoin luovan toiminnan ohjattuja ryhmiä ja vapaa-ajalla tapahtuvaa luovaa toimintaa Vihreällä verstaalla. Haastatellut ovat ryhmiin tai vapaa-ajan toimintaan osallistuneita kuntoutujia ja kuntouttavan työtoiminnan asiakasohjaajia sekä Vihreällä verstaalla toimivia työntekijöitä. Työn teoreettinen viitekehys koostuu luovasta toiminnasta menetelmänä, kuntoutumisesta ja kuntoutuksesta sekä päihderiippuvuudesta. Opinnäytetyö tarkastelee päihdekuntoutuksen asiakkaiden omia kokemuksia luovasta toiminnasta.

Luova toiminta oli ollut haastatelluille jo aiemmin tärkeä osa elämää. Luovaan toimintaan osallistumista perusteltiin työskentelyn ja sen tarjoamien onnistumisen kokemusten tuottamalla ilolla ja mielialaa kohottavalla vaikutuksella. Tekemisen prosessi ja valmiiksi saamisen koettiin tärkeäksi. Onnistumisen kokemusten koettiin vahvistavan itsetuntoa. Luova toiminta oli haastatelluille kuntoutujille itseilmaisun väline, joka mahdollisti vaikeiden tunteiden ja ajatusten käsittelyn. Työskentelyyn keskittyminen tarjosi haastatelluille kuntoutujille mahdollisuuden ajatuksettomaan tilaan ja huolista irtipäästämiseen. Työskentelyn vaikutus koettiin rauhoittavana ja rentouttavana. Sen koettiin parantavan kärsivällisyyttä ja keskittymiskykyä. Luova toiminta tarjosi mahdollisuuden arjen taitojen harjoitteluun ja omien rajojen etsintään.

Ryhmän läsnäoloa luovassa toiminnassa kuvailtiin työskentelyn aloittamista tukevaksi, erilaisia näkökulmia tarjoavaksi sekä sosiaalista kanssakäymistä ja muiden huomioimista vahvistavaksi. Ryhmä mahdollisti myös positiivisen palautteen antamisen ja saamisen. Osa haastatelluista koki kuitenkin itsenäisen työskentelyn ryhmän kanssa työskentelyä mielekkäämmäksi. Haastatellut pitivät tärkeänä toiminnan vapaaehtoisuutta sekä omaa mielenkiintoa ja halua työskennellä.

Tärkeimmäksi haastattelut kokivat itselle mielekkään tekemisen löytämisen. Haastateltujen mielestä Vihreältä verstaalta on mahdollisuus löytää mielekästä vapaa-ajan tekemistä, jota on mahdollista jatkaa kuntoutuksen jälkeen. Kuntoutuksen jälkeen sen koettiin tukevan raitista elämää tarjoamalla sisältöä vapaa-aikaan. Luovan toiminta tarjosi haastatelluille mahdollisuuden toisiin toimimiseen, kun halu päiheisiin oli kova.

Asiasanat: Luova toiminta, kädentaidot, päihdekuntoutus

Jos oivallamme huumorin,
luovuuden ja leikillisyyden
merkityksen
emme ainoastaan voi paremmin
vaan me myös ratkomme
ongelmia paremmin

Ben Furman

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus.....	9
3	Luova toiminta päihdekuntoutuksen menetelmänä	10
	3.1 Kuntoutuminen ja kuntoutus.....	12
4	Päihderiippuvuus.....	13
5	Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät	15
	5.1 Tutkimuskysymys.....	15
	5.2 Tutkimuksen toteutus	15
	5.3 Menetelmät.....	16
	5.3.1 Havainnointi.....	16
	5.3.2 Haastattelu	17
	5.3.3 Tutkimusjoukon kuvaus	18
	5.3.4 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi	18
6	Tulokset	20
	6.1 Päätös osallistua toimintaan	20
	6.2 Ryhmästä tukea ja positiivista palautetta	21
	6.3 Toiminnan vapaaehtoisuuden tärkeäksi koettu merkitys	23
	6.4 Luovan toiminnan koetut vaikutukset	23
	6.4.1 Iloa ja onnistumisen kokemuksia	23
	6.4.2 Käsillä tekeminen väline tunteiden käsittelyyn ja rauhoittumiseen	25
	6.4.3 Mahdollisuus arjen taitojen harjoitteluun ja omien rajojen etsintään .	26
	6.5 Luova toiminta raittiuden tukena	27
	6.6 Kehitysehdotukset Vihreän verstaan toimintaan	30
7	Pohdinta.....	31
	7.1 Tulosten tarkastelua.....	32
	7.2 Tulosten pohdintaa	34
	7.3 Toteutuksen luotettavuuden arviointia	35
	7.4 Tutkimuksen eettisyys.....	37
	7.5 Lopuksi	38
	Lähteet	39
	Liite 1: Suostumuslomake	41
	Liite 2: Teemahaastattelun runko ja apukysymykset.....	42
	Liite 3: Tutkimuslupahakemus.....	44

1 Johdanto

Luovuus on uuden aikaan saamista. Jokainen ihminen on jollain tavalla luova. Luovuus auttaa ihmistä selviytymään erilaisissa, myös vaikeissa tilanteissa. Eri taiteen muotoihin perustuvat luovat työskentelymenetelmät ovat alkaneet kiinnostaa yhä enemmän myös sosiaalityössä. Toiminnallisten menetelmien vaikuttavuus perustuu kokemuksellisuuteen. Toiminnallisten menetelmien avulla ajatuksia, tunteita ja mielikuvia voidaan tehdä näkyväksi. (Keränen 2001, 105, 106.) Päihdehoitotyössä on käytössä useita erilaisia menetelmiä, joista luovan toiminnan käyttö on vain yksi osa.

Suomalaisten valtapäihde on alkoholi (Mustalampi 2001, 48). Juomatapaamme leimaa vahva humalahakuisuus. Alkoholin käyttö on lisääntynyt Suomessa runsaasti kuluneen viidenkymmenen vuoden aikana. Vuoden 2004 matkustajatuontikiintiöiden poistaminen, alkoholiveron alentaminen ja Viron liittyminen Euroopan Unioniin vaikuttivat siihen, että alkoholin kulutus nousi 10 prosenttia. (Österberg & Mäkelä 2009).

1990- luvulla huumeiden käyttö ja haitat nousivat Suomessa korkeammalle kuin koskaan. Ilmiöstä puhutaan toisena huumeaaltona, sillä vastaavankaltainen muutos koettiin viimeksi 1960- ja 1970- lukujen vaihteessa. (Hakkarainen 2008.) Erytisesti nuorten keskuudessa huumausaineiden ja keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden kokeilu yleistivät (Huttunen 1998). Huumeiden käyttö ja käyttöön liittyvien haittojen kasvu tasaantuivat 2000- luvun vaihteen jälkeen. Muutama vuosi myöhemmin myös ongelmakäytön määrä tasaantui. Viime vuosina tilanne on ollut vakaa huumausainesiin liittyvien kuolemien kasvua lukuun ottamatta. (Rönkä, Virtanen, Jääskeläinen, Hietaniemi & Kainulainen 2008, 2.)

Päihteiden käytön lisääntyessä myös niiden aiheuttamat ongelmat kasvavat (Huttunen 1998). Addiktiivisen käyttäytymisen tunnistamiseen ja sen yleisyyteen vaikuttavat keskeisesti sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät. (Koski-Jännes 1998, 26.) Päihteiden ongelmakäyttöä esiintyy varsinkin niissä väestönosissa, joissa jo ennestään on taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia. Huumeiden käytön, sosiaalisen syrjäytymisen ja marginalisoinnin yhteys on vahvistunut Pohjoismaissa 1990- luvulla. (Jaakkola, Mustalampi, Peltonen, Soikkeli, Tammi, Turkama, Ulmanen & Vuorenpää 2001, 46-47.) Aikamme uhkakuvia ovat lisääntyvä työttömyys, taloudellinen eriarvoisuus ja sosiaalinen syrjäytyminen (Partanen 2002, 25). Yhteiskunnassamme arvostetaan individualismia ja yksilön itsemääräämisoikeutta. Riippuvuus vaikuttaa heikkoudelta, joka herättää huolta. Tuloksena on tyypillinen kaksoissidos, joka tuottaa toistamispakkoa. (Koski-Jännes 1998, 27.)

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksella on pitkät perinteet luovasta toiminnasta päihdekuntoutuksessa. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus on Laurea-

ammattikorkeakoulun pitkäaikainen yhteistyökumppani ja siten luonteva yhteistyötaho opinnäytetyön toteutukseen. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus oli esittänyt Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoita varten erilaisia opinnäytetyöaiheen mahdollisuuksia, joista yksi oli Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa käytössä oleva luova toiminta osana päihdekuntoutusta. Kiinnostuin opinnäytetyön aiheesta opiskeltuani luovia toimintoja syventävinä opintoinani.

Opinnäytetyössä on selvitetty luovan toiminnan merkitystä päihdekuntoutujille Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla. Vihreän verstaan luova toiminta keskittyy käden taitoihin. Tutkimusmenetelminä on käytetty havainnointia ja teemahaastattelua. Valittujen menetelmien avulla pyrin tuomaan esille kuntoutujien omat kokemukset luovasta toiminnasta ja sen merkityksestä kuntoutumiselle. Luvut kaksi ja kolme käsittävät opinnäytetyön teoriaosuuden luovasta toiminnasta, kuntoutumisesta ja kuntoutuksesta sekä päihderiippuvuudesta. Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät muodostavat luvun neljä. Tutkimustuloksia käsitellään luvussa viisi. Luku kuusi muodostuu tutkimustulosten tarkastelusta, tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arvioinnista sekä jatkotutkimusehdotuksista.

2 Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus

Opinnäytetyö toteutettiin Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston alainen päihdehuollon laitos. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kuntoutuskeskukset ovat tarkoitettu päihdeongelmallisille henkilöille, joiden päihteiden käytön katkaisu ei avohoidon palveluna onnistu. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus on 108 paikkainen. Päihdehuollon palveluita on tarjolla päihdeongelmallisille miehille, naisille ja perheille. Asiakkaaksi hakeutuminen tapahtuu A-klinikan, huumeklinikan tai nuorisoseuran kautta. Kuntoutukseen tullessaan asiakkaalla täytyy olla kuntoutussuunnitelma ja sijoituspäätös. Akuutit vieroitusoireet tulee olla hoidettu avo- tai laitostatkaisuhoidossa. (Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto 2011.)

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskusten tavoitteena on saada kuntoutuja näkemään päihteettömän elämän mielekkyys ja mahdollisuus. Toiminnalla pyritään tukemaan kuntoutujien edellytyksiä elämänhallintaan ja päihderiippuvuudesta vapaaseen elämään. (Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus, 3-4.) Kuntoutuksen tavoitteena on elämänhallinnan tukeminen niin, että asiakkaan laitoshoidon jälkeinen elämä sujuisi paremmin kuin ennen sitä (Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto 2011).

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen kuntoutuspalvelut jakautuvat elämänhallinnan edellytyksiä, identiteetin eheyttämistä ja arkielämän taitoja kehittäviin kuntoutuspalveluihin. Jälkimmäinen pitää sisällään perhekuntoutuksen ja toiminnallisen arkikuntoutuksen. Identiteetin eheyttämistä kehittäviin kuntoutuspalveluihin sisältyy huume kuntoutus ja naisten kuntoutus. Elämänhallinnan edellytyksiä kehittävät kuntoutuspalvelut koostuvat kuntoutuksen perusjaksosta, ryhmätyöskentelyyn perustuvasta kuntoutusjaksosta ja työtoimintaan perustuvasta kuntoutusjaksosta. (Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus, 3, 7.)

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen kaikkea toimintaa ohjaa yhteisökuntoutuksen menetelmä. Menetelmän perusajatuksena on ihmisen kunnioittaminen ja kohtaaminen tasavertaisena yksilönä. Kaikkiin kuntoutuskeskuksen kuntoutusohjelmiin sisältyy toiminnallisuutta. Toiminnallisuutta ohjaa ajatus siitä, että kuntoutujan on harjoiteltava uudenlaisia toimintatapoja ja tehtävä asioita tottumastaan poikkeavalla tavalla. Toiminta voidaan rakentaa työelämän lähtökohdista, mutta se voi keskittyä myös kuntouttavaksi koettuun päihteettömään vapaa-ajan toimintaan. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa luova toiminta sisältyy osaltaan kuntouttavaan työtoimintaan. Muita kuntouttavan työtoiminnan työpisteitä ovat ateriapalvelut, puutarha, koriverstas, tekninen huolto, laitosalueen ja rakennusten kunnossapito, pesula, siivoustoiminta, päivystyspalvelut ja Toverikunnan kahvio. (Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus, 5.)

3 Luova toiminta päihdekuntoutuksen menetelmänä

Ihminen ymmärtää ja rakentaa ympäröivää sekä sisäistä maailmaansa luovuuden avulla. Se on jokaisen ihmisen synnynnäinen voimavara, jonka käyttöä voi oppia läpi elämän. Luovuuden alulle panijoita ovat uteliaisuus ja ihmettely. (Ahonen 1994, 18.) Luovuuteen liittyvät tekeminen, toiminta, uuden etsiminen ja kokeileminen (Keränen 2001, 105). Jokaisella ihmisellä on mahdollisuus käyttää sisäisiä voimavarojaan itselleen merkitykselliseen luovaan tekemiseen (Ahonen 1994, 18).

Luovuuden avulla voidaan ratkoa elämiseen ja olemiseen liittyviä ongelmia sekä työstää vaikeita tai ahdistavia asioita (Ahonen 1994, 20). Taidetyöskentely tarjoaa mahdollisuuden siirtää vaikeat ja ahdistavat asiat symbolisen etäisyyden päähän. Se mahdollistaa psyykkisen työskentelyn turvallisesti. Taiteen kautta voidaan ilmaista tunteita, joille ei löydy sanoja. Taide voidaan nähdä myös kommunikation ja vuorovaikutuksen välineenä sen avatessa uudenlaisia mahdollisuuksia itsetuntemukseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Ahonen 1994, 15-16.)

Taiteen käytössä kuntouttavassa merkityksessä tavoitellaan asiakkaan oman luovuuden löytämistä ja sen hyödyntämistä oman elämän eheyttäjänä. (Ahonen 1994, 19.) Myös Mantere (2000) nostaa esiin eheytyksen käsitteen kirjoittaessaan kuvallisesta luovasta prosessista. Hänen mukaansa pitkään työstetty ja merkitykselliseksi koettu kuvallisen työn valmiiksi saattaminen on usein yhteydessä sisäisen prosessin eheytyksen kanssa. Sen lisäksi, että taidemateriaalien vapaa käyttö on nautinnollista, ne antavat konkreettisen mahdollisuuden tutkia ja ilmaista omaa tiedostettua ja tiedostamatonta olemassaoloa ja minuutta. (Mantere 2000, 14.)

Rankanen (2007) kirjoittaa taidetyöskentelystä osana taideterapiaa. Keskeisinä työstämisen kohteina ovat tuolloin itsessä ja ympäristössä olemassa olevat vastakohtat ja ristiriitaisuudet. Muutos, joka taidetyöskentelyn aikana tapahtuu, on yhteydessä uusien näkemis-, tulkinta- ja toimintatapojen syntyyn. Taiteen tekemisen ominaisimpia piirteitä ovatkin järjestyksen synnyttäminen kaaokseen ja sisäisten kokemusten, tunteiden, ajatusten ja mielikuvien selkeyttäminen. Kun ulkoinen kuva peilautuu takaisin sisään, syntyy uusia tunnereaktioita, havaintoja ja ajatuksia. (Rankanen 2007, 113, 123.) Vaikka opinnäytetyöni ei käsittele taidetta terapiamuotona, voivat taiteen tekemisen vaikutukset olla terapeuttisia. Ahonen (1994) toteaa taiteen voivan hoitavan vaikutuksensa vuoksi olla myös terapiaa. Siksi sitä voidaan käyttää myös itsehoidon välineenä. (Ahonen 1994, 13.) On kuitenkin syytä erottaa luovuusterapiat muista luovuuteen perustuvista menetelmistä. Jälkimmäisissä ei ole kysymys terapiasta, vaan itseilmaisusta taiteen kautta. (Keränen ym. 2001, 107.)

Luovalla toiminnalla ei yleensä ole etukäteen asetettuja rajoja tai tietoista tulosta. Toiminta on avointa ja kontrolloimatonta. Kun toiminnalla voidaan purkaa ja käsitellä omia tunteita ja kokemuksia, on vaarana, ettei kuntoutuja löydä oikeita vastauksia ilman apua. (Keränen 2001, 106.) Tämä voidaan nähdä luovan toiminnan kritiikkinä. Keränen (2001) toteaa, ettei työntekijällä kuitenkaan ole oikeutta olettaa tietävänsä paremmin, mitä kuntoutuja tuntee tai tarvitsee. Siksi vuorovaikutuksen laatu on tärkeää. Tällöin työntekijän tulisi tulkintojen sijasta antaa kuntoutujan ja teoksen puhua. (Keränen 2001, 106-107.)

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa luova toiminta on osa toiminnallisia kuntoutusmenetelmiä. Kuntoutusjaksolla harjoitellaan päihteetöntä toimintaa. Toiminta voi olla joko työelämän lähtökohdista rakennettu kokonaisuus tai kuntouttavaksi koettu päihteetön vapaa-ajan vietto. (Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus, 5.) Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen yksi toiminnallisten kuntoutusmenetelmien työpiste on Vihreä verstaas. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla kuntoutujan on mahdollista toimia kuntouttavan työtoiminnan asiakasohjaajana. Asiakasohjaajat ovat kuntoutujia, jotka ohjaavat ja neuvovat muita kuntoutujia Vihreällä verstaalla ohjaajan kanssa ohjattujen ryhmien ja vapaa-ajan toiminnan aikana.

Vihreällä verstaalla on kolme ennalta sovittua luovan toiminnan ryhmää viikossa, perheryhmä, naistenryhmä ja orientaatioryhmä. Ryhmät ovat tarkoitettu perheyhteisölle, naistenyhteisölle ja perusjaksolle. Ryhmiin osallistuminen on vapaaehtoista. Ryhmien lisäksi Vihreällä verstaalla on mahdollista työskennellä vapaa-aikana iltaisin ja viikonloppuisin.

Vihreän verstaan luova toiminta painottuu kädentaitoihin. Kuntoutujan on mahdollista työskennellä erilaisten käden taitojen, kuten puutöiden, keramiikan, kipsitöiden, hopeakorujen valmistuksen, kivenhionnan ja erilaisten askartelujen parissa. Verstaalla on mahdollisuus muun muassa öljyväri-, silkki- ja posliinimaalaukseen, kankaanpainantaan ja -värjäykseen, lyijyglasitöihin, lasinsulatukseen, kynttilän valamiseen, puupiirrosten tekemiseen, tinan valantaan ja graafisiin töihin. Havainnointikertojen aikana Vihreällä verstaalla tehtiin muun muassa kipsitöitä, savitöitä ja kankaanpainantaa, valmistettiin hopeakoruja, hiottiin kiveä ja punottiin pajusta koreja.

Kuntoutuksen aikana asiakkaan on turvallista opetella uudenlaisia toimintatapoja, jotka tarjoaisivat mielekkäitä kokemuksia selvin päin myös kuntoutuksen jälkeen. Kokemus päihteettömästä arjesta konkretisoituu uudenlaisia asioita tehdessä. (Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus, 5.)

3.1 Kuntoutuminen ja kuntoutus

Kuntoutumisessa on kysymys ihmisen toiminnasta, toimintaedellytyksistä ja toimintakyvystä. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-kemilä & Ihalainen 2002, 14). Kuntoutujalle kuntoutuminen merkitsee toiminnan, ajattelun ja elämäntilanteen muutosta sekä oppimista ja kasvua (Havio, Inkinen & Partanen 2008, 136). Kuntoutuksen kohteena on yksilön ja hänen ympäristönsä suhde (Järvikoski & Härkäpää 2004, 35).

Kun kuntoutuminen käsittää ihmisen toimintakyvyn edistymisen ihmisen itsensä näkökulmasta, tarkoittaa kuntoutus asiakaslähtöistä, kuntoutumista tukevaa toimintaa ja lähestymistapaa. Se on pitkäjänteistä ja projektin omaista. (Kettunen ym. 2002, 29-31.) Kuntoutuksen tavoitteena on aina elämäntilanteen muutos kohti positiivista muutosta ja parempaa tulevaisuutta. Muutosta voidaan kuvata elämän mahdollisuuksien avartumisena sekä voimavarojen vahvistumisena ja käyttöönottona. Siihen liittyy uusien mahdollisuuksien löytyminen, toiminnan esteiden poistaminen sekä parempi elämän laatu ja arkipäivän tehtävistä selviytyminen. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 35.) Havio ym. (2008, 136) nostavat kuntoutusprosessissa keskeisiksi asiakkaan asiantuntijuuden kunnioittamisen ja muutokseen osallistamisen.

Päihderiippuvuudesta toipuminen on muutosprosessi. Päihteiden käyttäjä joutuu uuden valinnan eteen ja tiedostamaan aiempien valintojensa ongelmallisuuden ja riippuvuuden kielteiset seuraukset. Kuntoutuminen vaatii kokonaisvaltaisen asenteiden, elämäntavan ja identiteetin muutoksen. (Havio ym. 2008, 156.) Jotta raitistumisprosessi voi alkaa, tulee henkilön itse haluta lopettaa päihteiden käyttö (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 16). Uusi päihteetön elämä voi tuntua hyvin pelottavalta uuden elämäntavan tuntemattomuuden sekä omien avuttomuuden- ja osaamattomuuden tunteiden vuoksi (Havio ym. 2008, 156). Muutosprosessiin kuuluvat myös retkahdukset, joita voi tapahtua myös pitkän raittiuden jälkeen (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 16-17).

Kuntoutumisprosessia voidaan tukea luovalla toiminnalla. Luovuus on voimavara, jonka avulla voidaan eheytyä ja ratkaista erilaisia ongelmia. Taiteen maailmassa kaikki ratkaisut ovat mahdollisia. (Ahonen- Eerikäinen 1996, 13.) Liebmann (2002) toteaa taiteellisen toiminnan nostavan usein aiemmin tiedostamattomia asioita tietoisuuteen. Kun alitajuiset tunteet tulevat tiedostetuiksi, niitä voidaan käsitellä. (Liebmann 2002, 8.) Luova toiminta mahdollistaa symbolitasolla työskentelyn, jolloin vaikeita asioita voidaan käsitellä ilman liian suurta ahdistusta. Koska taide on hoitavaa ja pelkästään sen harrastaminen voi olla terapeutin kokemus, on taiteella monia mahdollisuuksia kuntoutuksessa ja asiakkaan kuntoutumisessa (Ahonen-Eerikäinen 1996, 13).

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen tavoitteena on tukea asiakasta omaan elämänhallintaan sekä päihderiippuvuudesta vapaaseen elämäntapaan. Kun kuntoutuja on osallinen kuntoutuksessaan, harjaantuu hän tekemään kuntoutumisensa suuntaisia ratkaisuja saaden edellytyksiä päihteettömään ja mielekkääseen elämään. Kuntoutuspalvelut jakaantuvat elämänhallinnan edellytyksiä kehittäviin kuntoutuspalveluihin, identiteetin eheyttämistä kehittäviin kuntoutuspalveluihin ja arkielämän taitoja kehittäviin kuntoutuspalveluihin. Kyseiset kuntoutuspalvelut sisältävät seitsemän erilaista kuntoutusohjelmaa, perusjakson, ryhmätoimintaan perustuvan kuntoutusjakson, työtoimintaan perustuvan kuntoutusjakson, huume kuntoutuksen, naisten kuntoutuksen, perhekuntoutuksen ja toiminnallisen arkikuntoutuksen. (Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus, 3-4.)

4 Päihderiippuvuus

Suomalaisten valtapäihde on alkoholi (Mustalampi 2001, 48). Alkoholin suurkuluttajia arvioidaan olevan noin 300 000 - 600 000. Suurkuluttajien määrä ja heidän kuluttamansa alkoholin määrä on arvioiden mukaan kasvanut 2000- luvulla. Suurkuluttajien määrän kasvu on yhteydessä alkoholiperäisten sairauksien ja alkoholikuolemien kasvuun. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2010, 16.) Juomakulttuurimme on pysynyt humalahakuisena ja erityisesti nuorten ja naisten alkoholin käyttö lisääntyi vuosituhaten vaihdetta kohti (Huttunen 1998). 2000-luvun aikana nuorten päihteen käyttö on tasaantunut ja laskenut (Rönkä ym. 2008). Vuonna 2005 huumausaineiden ongelmakäyttäjää oli Suomessa 14 500 - 19 100 amfetamiinien ja opiaattien käytöllä arvioituna. Miesten osuus käyttäjistä oli 80 prosenttia. Suurin osa ongelmakäyttäjistä oli 25-34 -vuotiaita. (Rönkä ym. 2008.)

Alkoholiin liittyvien kuolemien määrä kasvoi vuosien 2004 ja 2007 välillä nopeasti. Nyt kasvu näyttäisi kääntyneen laskuun. Vuodesta 2005 asti työikäisten miesten ja naisten yleisin kuolin syy ovat olleet alkoholiperäiset sairaudet ja myrkytykset. Vuonna 2009 joka viides työikäisen miehen ja joka kymmenes työikäisen naisen kuolema johtui alkoholiperäisestä sairaudesta tai alkoholimyrkyksestä. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2010, 21.)

Päihteksi määritellään keskushermostovaikutuksista johtuvia korjaantuvia käyttäytymishäiriöitä ja psykologisia muutoksia aiheuttavat aineet. Kyseisiä aineita, joita ovat alkoholi ja huumeet, on nautittu nautinnon tai huumauksen saavuttamiseksi. Huumeiksi luokitellaan nikotiini, opiaatit, kannabistuotteet, hallusinogeenit (LSD), barbituraatit, bentsodiatsepiinit, joukko stimulantteja (amfetamiini, kokaiini, kofeiini), jotkut tekniset liuottimet sekä eräät muut aineet, jotka ovat edellä mainittujen kaltaisia. (Kianmaa & Hyytiä 2003, 110.)

Päihderiippuvuudella tarkoitetaan ihmisen pakonomaista tarvetta saada päihdettä joko jatkuvasti tai ajoittain, kun hän ei enää hallitse päihteen käyttöönsä. Syitä päihderiippuvuuteen on yhtä monta kuin käyttäjääkin. Prosessina päihderiippuvuuden kehittyminen on yleensä hidas ja moniulotteinen. (Havio, Inkinen & Partanen 2008, 42-44.) Riippuvuudelle on tyypillistä välittömän tyydytyksen tavoittelu. Toisaalta riippuvuutta aiheuttavan toiminnan kautta pyritään pääsemään eroon ikävistä tuntemuksista. (Havio ym. 2008, 43-44.)

Päihderiippuvuus on krooninen ja relapsoiva sairaus. Jälkimmäisellä tarkoitetaan sen uusiutumisherkkyyttä toipumisen alettuakin. Päihderiippuvuuteen liittyy kehon tottuminen päihteisiin, eli toleranssin kasvu. Tästä johtuen päihderiippuvainen joutuu käyttämään yhä suurempia määriä päihdettä saadakseen aikaan aiemman kaltaisen vaikutuksen. (Kianmaa & Hyttiä 2003, 110.)

Päihderiippuvuus voi olla fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista riippuvuutta, mutta myös kaikkia edellä mainittuja samaan aikaan. Fyysistä riippuvuutta leimaa elimistön tottuminen päihteisiin niin, että niiden puuttuminen aiheuttaa vieroitusoireina ilmeneviä häiriöitä. Psyykkiselle riippuvuudelle ominaista on, että päihteidenkäyttäjät kokee päihteiden käytön välttämättömäksi hyvinvoinnilleen. Psyykinen riippuvuus kehittyy usein ennen fyysistä riippuvuutta. Psyykkisen riippuvuuden syntyminen on yhteydessä ihmisen yksilölliseen persoonallisuuden kehitykseen. Sosiaalisella riippuvuudella tarkoitetaan ihmisen kiinnittymistä sellaiseen sosiaaliseen verkostoon, jossa päihteillä on keskeinen rooli. Nämä päihdekeskeiset verkostot voivat tukea arvostuksen ja johonkin kuulumisen tarpeita. (Havio ym. 2008, 42-43.)

Erilaiset luovan toiminnan harrasteryhmät tarjoavat sosiaalisia kontakteja päihdekeskeisten verkostojen ja toipumiskulttuurin ulkopuolelta. Luova työskentely edistää sosiaalisen elämän laatua (Venkula 2003, 42). Sosiaalisen riippuvuuden ohella luovalla toiminnalla voidaan vaikuttaa myös psyykkiseen riippuvuuteen. Venkula (2003) toteaa luovan toiminnan laajentavan käsitystä itsestämme (Venkula 2003, 43). Luovaan tekemiseen voi purkautua ja sen avulla voidaan ilmaista tunteita, joita on vaikea selittää sanoilla. Luova toiminta mahdollistaa psyykkisen työskentelyn symbolisen etäisyyden päästä. (Ahonen 1997, 15.) Luova toiminta mahdollistaa toisin toimimisen, kun halu päihteisiin on kova.

Tutkimusten mukaan tyypillistä suomalaiselle huumeiden ongelmakäytölle on alkoholin käyttö ohespäihteenä, buprenorfiinin pistokäyttö ja samanaikaiset mielenterveyden häiriöt. Ongelmakäyttäjät ovat useimmiten syrjäytyneitä ja he ovat näköalattomia suhteessa "tavalliseen" elämään ja tulevaisuuteen. Vuonna 2007 huumehoidon asiakkaista 65 % oli työttömiä ja 11 % asunnottomia. (Rönkä ym. 2008.) Alkoholin ja huumeiden käyttö sekä

mielenterveyden ongelmat ovat yleisempiä kodittomilla ihmisillä valtaväestöön verrattuna (Fischer & Breakey 1991). Päihderiippuvuudelle on ominaista, että elämä alkaa kaventua päihteiden ympärille. Sen seurauksena harrastukset, opiskelu ja työ sekä raittiit sosiaaliset suhteet kärsivät. Tyypillistä on, että käyttöä jatketaan terveydellisistä ja sosiaalisista haitoista huolimatta. (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 12.) Päihteiden ongelmakäyttöön liittyy syrjäytymisen lisäksi rikollisuutta ja huono-osaisuutta (Havio ym. 2008, 136.)

5 Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät

Luku neljä käsittää tutkimuskysymyksen, tutkimuksen toteutuksen ja tutkimusmenetelmät. Tutkimusmenetelmien yhteydessä esitellään tutkimusjoukko sekä tutkimusaineiston käsittely ja analyysi.

5.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on luovan toiminnan merkitys kuntoutujalle päihdekuntoutuslaitoksessa. Tavoitteena on tuoda esiin kuntoutujien omat kokemukset luovasta toiminnasta ja sen merkityksestä kuntoutumiselle.

Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa on käytössä useita luovia menetelmiä. Tutkimuskohteen laajuuden vuoksi opinnäytetyö on rajattu Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreään verstaaseen, jossa luovaan toimintaan voi osallistua vapaa-ajalla ja ohjatuissa ryhmissä.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyö sai alkunsa keväällä 2011. Tapasimme 22.3.2011 Tervalammen kartanon Luovan toiminnan ohjaajan, erityissuunnittelijan ja opinnäytetyön ohjaavan opettajan kanssa. Päädyimme kokouksessa asiakkaan näkökulman esiin tuomiseen haastattelu- ja havainnointimenetelmiä käyttäen.

Esittelin opinnäytetyöni suunnitelman suunnitelmaseminaarissa 26.4.2011. Paikalla olivat muiden opiskelijoiden lisäksi Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen luovan toiminnan ohjaaja ja opinnäytetyöni ohjaava opettaja. Opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin.

Aineiston keruun oli suunniteltu tapahtuvan touko- ja kesäkuussa 2011 kahdeksana ennalta sovittuna päivänä. Aineiston keruun aloittaminen viivästyi tutkimusluvan haun viivästymisen vuoksi. Aineisto kerättiin 27.5.2011 - 14.6.2011 välisenä aikana Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa. Havainnointi toteutettiin Vihreällä verstaalla ohjattujen ryhmien ja

vapaa-ajan toiminnan aikana. Haastateltavien värväminen tapahtui luovan toiminnan ohjaajan kautta ja havainnointien aikana. Haastattelut toteutettiin kuntoutuskeskuksen vapaina olevissa työhuoneissa. Aineiston keruun jälkeen analysoin aineistoa ja viimeistelin opinnäytetyön. Opinnäytetyö palautettiin arvioivaa seminaaria varten 29.8.2011. Esitin valmiin työni arviointiseminaarissa 5.9.2011.

5.3 Menetelmät

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullinen aineisto on useimmiten tekstimuotoista tietoa. Tutkimusasetelmani on ei- kokeellinen, jolloin voidaan tutkia miten erilaiset mielipiteet, ominaisuudet tai muut vastaavat ominaisuudet ovat jakaantuneet tutkittavassa joukossa. (Taanila 2011, 2,7.)

Tutkimuksen perusjoukkona toimivat Vihreällä verstaalla käyvät kuntoutujat, asiakasohjaajat ja verstaan työntekijät. Havainnoin Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen Vihreällä verstaalla ohjattuja ryhmiä ja vapaa-ajalla tapahtuvaa toimintaa. Havainnointikertoja oli kahdeksan. Havainnointi tapahtui ennalta sovittuina ajankohtina Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa Vihreällä verstaalla. Toteutin haastattelut samoina kahdeksana kertana. Haastattelin kahta Vihreän verstaan toimintaa ohjaavaa työntekijää, Vihreän verstaan kuntouttavan työtoiminnan asiakasohjaajia, Vihreän verstaan luovan toiminnan ryhmiin osallistuvia kuntoutujia ja Vihreällä verstaalla vapaa-ajan toimintaan osallistuvia kuntoutujia. Työntekijöiden haastatteluilla ei ole pyritty vastaamaan tutkimuskysymykseen, vaan varmistamaan tarvittava tiedon saanti tutkimukseen liittyen. Valitsimme Tervalammen kartanon luovan toiminnan ohjaajan kanssa haastateltavat mahdollisimman kattavasti niin, että asiakasohjaajien ja työntekijöiden lisäksi jokaista Vihreän verstaan ohjattua ryhmää ja vapaa-ajan toimintaa edustaisi ainakin yksi haastateltava. Pyrin valitsemaan haastateltaviksi eri-ikäisiä ja eri sukupuolta olevia kuntoutujia.

5.3.1 Havainnointi

Tieteellinen havainnointi eroaa arkipäivän havainnoinnista järjestelmällisyydellään, suunniteltavuudeltaan ja kriittisyydeltään (Vilka 2006, 5). Havainnointi mahdollistaa pääsyn tapahtumien luonnollisiin ympäristöihin. Sen avulla saadaan välittömästi tietoa yksilöiden, yhteisöjen ja organisaatioiden toiminnasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Käytän havainnointia teemahaastattelujen tueksi.

Valitsin havainnoinnin yhdeksi tutkimusmenetelmäksi, sillä se mahdollistaa asioiden tarkastelun niiden oikeassa kontekstissa. Kun teemahaastattelu tuo helpommin esiin ilmiöiden ja asioiden normit, mahdollistaa havainnointi normiin liittyvän käyttäytymisen esiin tuomisen.

Havainnointi mahdollistaa monipuolisen ja yksityiskohtaisen tiedonsaannin tutkimuksen kohteesta. Se mahdollistaa havainnollistavan ja kuvailevan tiedon saannin syventämään myös haastatteluaineistoa. (Grönfors 2010, 157, 158.) Havainnoin luovan toiminnan toteutusta ja kuntoutujien osallistumista luovaan toimintaan. Havainnointiaineisto täydentää teemahaastatteluaineistoani.

Tutkimuksessa käytettiin osallistuvaa havainnointia. Osallistuva havainnointi ei tarkoita täyttä osallistumista tutkittavien elämään. Joissain tilanteissa tutkija toimii tarkkailijana ja joissain tilanteissa hän osallistuu. Tutkijan osallistuessa toimintaan on tärkeää, että tutkimuksen subjekti saa johdatella tutkijan osallistumiseen. Tällöin voidaan mahdollisesti välttää osallistumisen aiheuttamat käyttäytymisen muutokset ja osallistuminen on tutkimuksen subjektin näkökulmasta mielekästä. (Grönfors 2010, 161.) Valitsin osallistuvan havainnoinnin tutkimukseni metodiksi todettuani, että osallistuminen voi tuoda uudenlaisia näkökulmia tutkimukseen verrattuna tarkkailevaan havainnointiin. Lisäksi osallistuminen havainnoinnin apuvälineenä tarjoaa mahdollisuuden uusien aistien, kuten tunteiden hyödyntämiseen (Grönfors 2010, 161). Kirjasin tutkimuskysymykseni kannalta olennaiset havainnot heti tutkimustilanteessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen.

Muistiinpanoihin kirjataan systemaattisesti valikoiden tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. Kirjasin muistiinpanoihin varsinaiseen vuorovaikutukseen ja sen kontekstiin liittyviä tietoja. Varsinaiseen vuorovaikutukseen liittyviä tietoja ovat muun muassa osallistujat, mitä he tekevät ja sanovat, muiden reaktiot ja muu välitön informaatio. Kontekstitiedot sisältävät tietoa vuorovaikutustilanteesta ja muista vuorovaikutukseen liittyvistä olosuhdetekijöistä. (Grönfors 2010, 165, 166.) Muistiinpanoihin voi kirjata myös omia tuntemuksia ja tulkintoja (Alasuutari 1994, 253). Siirsin käsikirjoitetut muistiinpanot tietokoneelle helpottaakseni niiden käsittelyä analyysivaiheessa. En käyttänyt videotallenteiden tekemistä havainnointini tukena asiakkaiden yksityisyyden turvaamisen suojaamiseksi.

5.3.2 Haastattelu

Valitsin haastattelun yhdeksi tutkimusmenetelmäksi saadakseni esiin kuntoutujien omat kokemukset ja ajatukset luovasta toiminnasta. Steinar Kvale määrittelee tutkimushaastattelun yhdeksi keskustelun lajiksi. Hän käsittelee kirjassaan puolistrukturoitua haastattelua. Siinä haastattelija ohjaa haastattelun etenemistä pyrkien samalla mahdollistamaan haastateltavalle mahdollisimman avoimen ajatusten ja tuntemusten ilmaisun. (Kvale 1996, 124.)

Teemahaastattelu kohdennetaan ennalta sovittuihin tiettyihin teemoihin, joiden mukaisesti haastattelu etenee (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48). Haastatteluissa käydään läpi samat

aihepiirit kysymysten muodon ja järjestyksen vaihdellessa (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11). Opinnäytetyö pyrkii tuomaan esiin kuntoutujien näkemykset ja kokemukset luovasta toiminnasta. Haastattelumuoto tukee opinnäytetyötäni tuomalla tutkittavan äänen kuuluviin ja nostamalla ihmisten tulkinnat ja asioille antamat merkitykset keskeiseen asemaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48).

Tutkimushaastatteluille ominaista on niiden nauhoittaminen, mikäli mahdollista. Haastattelun nauhoittaminen mahdollistaa tilanteeseen paluun myöhemmin. Nauhoittaminen toimii siten muistiapuna ja tulkintojen tarkistamisen välineenä. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 14.) Nauhoitin tutkimukseni haastattelutilanteet tarkemman raportoinnin, tulkinnan ja analysoinnin mahdollistamiseksi.

5.3.3 Tutkimusjoukon kuvaus

Pyrin havainnoimaan Vihreän verstaan toimintaa monipuolisesti. Havainnoinnit toteutettiin kahtena vapaa-ajan toiminnan kertana, kaksi kertaa orientaatioryhmässä, kolme kertaa perheryhmässä ja kerran naistenryhmässä.

Haastattelin kahdeksaa henkilöä, neljää naista ja neljää miestä. Haastatellut ovat iältään 25-58 -vuotiaita. Kahdella haastatelluista kuntoutujista ei ollut aiempaa kuntoutushistoriaa. Muilla kuntoutushistoria oli pitkä ja sisälsi muun muassa erilaisia katkaisu- ja laituskuntoutusjaksoja. Kuntoutusjaksojen pituudet vaihtelivat haastatelluilla 2-3 kuukauden jaksoista seitsemään kuukauteen. Kaksi haastatelluista on kuntoutuskeskuksen työntekijöitä. Haastatelluista kolme on kuntouttavan työtoiminnan asiakasohjaajia, joista yksi oli juuri aloittamassa asiakasohjaajana. Haastatteluhetkellä hän työskenteli Vihreällä verstaalla vapaa-ajalla ja naisten ryhmässä. Haastattelin myös perheryhmään, orientaatioryhmään ja vapaa-ajan työskentelyyn osallistuvia kuntoutujia. Perheryhmään ja orientaatioryhmään osallistuvat kuntoutajat kävivät Vihreällä verstaalla myös vapaa-aikanaan.

Haastateltujen nimet on muutettu yksityisyyden suojaamiseksi. Koska tutkimusjoukko on pieni ja tutkimus on rajattu koskemaan vain yhdessä kuntoutuskeskuksessa toteutettavaa luovaa toimintaa, ei haastateltujen henkilöiden taustoja käsitellä tarkemmin tunnistamattomuuden takaamiseksi. Työntekijöiden yksityisyyden suojan varmistamiseksi heidän haastattelujaan ei ole eroteltu muusta tutkimusjoukosta.

5.3.4 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi

Analysoin havainnointi- ja haastatteluaineistoni erottelematta niitä toisistaan. Alasuutari (1994) jakaa laadullisen analyysin analyttisesti kahteen vaiheeseen, havaintojen

pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. Hän kuitenkin korostaa, että käytännössä vaiheet kietoutuvat toisiinsa. Pelkistettäessä tekstimassa pelkistyy hallittavammaksi määräksi raakahavaintoja. Raakahavaintoja yhdistellään edelleen etsimällä havaintojen yhteinen nimittäjä. Tavoitteena on muotoilla koko tutkimusaineistossa pätevä sääntö, sääntörakenne tai yleinen teoria. Kuitenkin myös erot ihmisten tai havaintoyksiköiden välillä ovat laadullisen analyysin osana merkittäviä. Ne voivat selventää mistä jokin asia johtuu tai mikä tekee sen ymmärrettäväksi (Alasuutari 1994, 30-34.)

Laadullisen tutkimusaineiston analyysi etenee pelkistämisestä arvoituksen ratkaisemiseen. Arvoituksen ratkaiseminen, eli tulosten tulkinta merkitsee tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tutkittavasta ilmiöstä tehtävää merkitystulkintaa. (Alasuutari 1994, 35.) Käytän tutkimuksessani sisällön aineistolähtöistä analyysiä. Aineistolähtöisessä analyysissä etsitään koko tutkimusaineistoa kuvaava toiminnan logiikka tai tyypillinen kertomus (Vilka 2006, 82).

Analyysia varten litteroin nauhoitukseni, eli muutin ne kirjoitettuun muotoon. Litterointi muuttaa aineistoa helpommin hallittavaksi (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13-14). Analyysivaiheessa olennaista on aineistoon tutustuminen, järjestäminen ja rajaaminen. Rajaamisessa olennaista on johdonmukaisuus ja perustelut, jotka voidaan johtaa tutkimusongelmasta ja tutkimuksen tavoitteista. (Ruusuvoori ym. 2010, 12, 15.)

Litteroinnin jälkeen tulostin haastattelu- ja havainnointiaineistot. Jaoin haastattelut teemahaastattelurungon mukaisiin pinoihin niin, että vastaukset samoihin kysymyksiin olivat samoissa pinoissa. Sen jälkeen luokittelin aineiston numeroimalla esiin nousevia toisiaan vastaavia teemoja samoin numeroin. Liitin esiin nouseviin teemoihin havainnointiaineiston, koska havainnointiaineistolla vastattiin samaan tutkimuskysymykseen kuin haastatteluaineistolla. Lisäksi havainnointiaineisto syvensi haastattelujen avulla saatua aineistoa. Aluksi eri teemoja oli useita, mutta analyysin edetessä teemojen määrä väheni niiden yhdistyessä toisiinsa. Teemoilla tarkoitan haastattelujen aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat usealle haastatellulle yhteisiä. Yleensä teemat pohjautuvat lähtökohtaisesti haastattelun teemoihin, mutta usein esiin nousee myös lukuisia muita teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 141, 173.) Luokittelulla pyritään aineiston järjestelmälliseen läpikäyntiin tutkimusongelma, keskeiset käsitteet ja lähtökohdat huomioon ottaen (Ruusuvoori ym. 2010, 18).

6 Tulokset

Tutkimustulokset vastaavat tutkimuskysymykseen luovan toiminnan merkityksestä kuntoutujalle päihdekuntoutuslaitoksessa. Tutkimustulokset tuovat esiin kuntoutujien omat kokemukset luovasta toiminnasta ja sen merkityksestä kuntoutumiselle.

6.1 Päätös osallistua toimintaan

Haastateltujen kuntoutujien päätökseen osallistua Vihreän verstaan toimintaan vaikutti vahvasti aiempi harrastuneisuus ja kiinnostus käsillä tekemistä kohtaan. Kaikki haastatellut kertoivat harrastavansa luovaa toimintaa ja käsillä tekemistä vapaa-ajallaan siviilielämässä. Yksi kuntoutuja oli työskennellyt aiemmin puuseppänä ja olevansa siksi kiinnostunut tekemään puutöitä Vihreällä verstaalla. Eräs haastateltu oli työskennellyt muurarina. Yksi haastateltu kertoi maalaavansa öljyväreillä, virkkaavansa, ja kuten toinenkin haastateltu, ompelevansa ja tekevänsä helmitöitä kotona. Eräs haastateltu oli innostunut ennen kuntoutusjaksoaan savi- töistä ja jatkoi niiden parissa työskentelyä Vihreällä verstaalla. Harrastuksiksi kerrottiin myös metallityöt. Luova toiminta oli ollut haastatelluille jo aiemmin tärkeä osa elämää.

Katja: "Mä oon aina, aina ihan pienestä pitäen, askartelu ja sellanen on ollu mulle tosi tärkeetä. Niinku ihan jatkuvasti pääs on joku suunnitelma et mitä seuraavaks tekee, aina on virkkuu työ tai joku meneillään. Se kiinnostaa hirveesti, totta kai ku kuuli et tääl on semmonen tila mis on kaikki välineet ja kaikki et voi tehdä mitä vaan melkein."

Pentti: "Mä oon ollu aina taitava käsistä, mä olin tos viis vuotta sitten vielä muuraustöissä, et mä tykkään tehdä käsillä kaikkee."

Haastatellut kertoivat innostuneensa uusista mahdollisuuksista työskennellä. Rungas valikoima erilaisia työskentelymenetelmiä koettiin hyvänä asiana. Tärkeänä pidettiin, että paikalla oli joku, joka neuvoisi työskennellessä. Ohjausta pidettiin tärkeänä varsinkin työn aloittamisen kannalta.

Haastattelija: "Mikä vaikutti siihen, et sä haluat käydä siinä perheryhmässä?"
Jaana: Siis se et siel voi tehdä ihan mitä vaan. Sellasii mitä ei oo ollu ikinä kotona mahdollista. Painaa kankaita.. no näithän sä, siel voi tehdä ihan mitä vaan. Se on aivan aareaitta koko talo.. Ja se et kun tuolt saa sen opastuksen siihen ettei tarvi lukee ohjeita. Koska se saattas jäädä tekemättä, moni asia on jäänyt tekemättä. Tekis mieli kokeilla savee, on tehny siis kautta aikain, tehny mieli vaik mitä. Tuolla mulle neuvotaan kädestä pitäen. Niinku et mun ei tart-

te ostaa viiden kilon saviklönttiä ja rueta himas veivaa sitä, vaan tuol voi keilla tosissaan."

Luovaan toimintaan osallistumista perusteltiin pitkälti itsensä ilmaisemisen ja positiivisten vaikutusten kautta. Käsittelen toiminnan koettua vaikutusta myöhemmin. Toimintaan osallistumista perusteltiin myös ylimääräisen ajan kulutuksella kuntoutusjaksolla.

Haastattelija: *"Mikä sit vaikutti siihen, et sä täällä päätit rueta käymään tuol Vihreällä?"*

Pentti: *"No se on varmaan se kauhee himo et pitää saaha tehä käsillä ja se piristää paljon mieltä et näkee et on onnistunu jossain työssä. Ja eihän täällä iltaisin oo kauheesti muuta tekemistäkään, jos ei ite keksi että mitä tekee."*

Ohjattujen ryhmien jäsenistä osa on jatkanut työskentelyä vapaa-ajallaan Vihreällä verstaalla. Havainnointikertojen aikana Vihreälle verstaalle tuli kuntoutujia, jotka halusivat vain katsoa, mitä Vihreällä verstaalla on mahdollista tehdä. Kuntoutujat kertoivat haastatteluissa ja työskennellessään, että ensimmäistä kertaa Vihreälle verstaalle tuleminen ja työskentelyn aloittaminen voi tuntua vaikealta. Myös silloin työntekijän ohjaus koettiin tärkeäksi. Osa kuntoutujista tuli Vihreälle verstaalle myöhemmin uudestaan vapaa-ajallaan.

Katja: *"kyllä yllättävän moni tulee vapaaehtoisesti. Vaik ei tykkäiskään tehä ni tulee kurkistelee sinne ovelle.. Niin mullekin kävi. Kun mä menin ekan kerran, ni mä sanoin et mä tuun vaan kattelee ja (asiakasohjaaja) sano et ei se käy ja heti se laitto mut mukii tekemään, mikä oli tosi hyvä juttu."*

Taina: *"Aikuisella ihmisellä on kynnys lähteä jonnekin.. Hirveän monella tuolla Kaislassa (naisten yhteisö) kun oon jutellu ihmisten kanssa on että mä en osaa.. Onhan tää tosi terapeutista nähä oman käden jälki. "*

Haastatellut kuntoutujat tulivat verstaalle harrastuneisuutensa ja aiemman mielenkiintonsa ohjaamina. Ensimmäinen työskentelykerta Vihreällä verstaalla innosti useita kuntoutujia tulemaan Vihreälle verstaalle uudestaan.

6.2 Ryhmästä tukea ja positiivista palautetta

Ryhmässä toimimisen helppous ja vaikeus vaihteli haastateltavasta riippuen. Haastateltujen kokemukset luovan toiminnan ryhmistä Vihreällä verstaalla olivat kahdenlaisia. Osa haastateluista koki ryhmän läsnäolon työskentelyssä tärkeäksi, osa taas koki itsenäisen työskentelyn ryhmän kanssa työskentelyä mielekkäämmäksi. Neljä haastateltua kuvaili ryhmän läsnäoloa

muun muassa työskentelyn aloittamista tukevaksi, erilaisia näkökulmia tarjoavaksi sekä sosiaalista kanssakäymistä ja muiden huomioimista vahvistavaksi. Havainnointini aikana Vihreälle verstaalle tuli vapaa-ajan toiminnan aikana naisia kahdestaan tai pienissä ryhmissä. Osa naisista oli ensikertalaisia Vihreällä verstaalla. Kun Vihreän verstaan toimintaan oli osallistunut ryhmien kautta, se rohkaisi myös itsenäisen työskentelyn aloittamiseen vapaa-ajalla.

Haastattelija: *"Tarjooks se ryhmän läsnäolo siihen sit jotain..?"*

Lauri: *"Kyl ainaki näkökulmaa ja sit tukee jos on vaik vaikee aloittaa tai mitä ikinä, ni tuohan se aika paljon jos sul on ryhmä siin mukana ni muut vähän tönnii ja sit kun sä näät et muut tekee ni sun on helpompi lähtee siihen ite."*

Jani: *"Sen ryhmän hyvä puoli siin on se et sä voit niinku peilata ja puhua toisten kans ja saada ehkä ideoita."*

Haastatteluissa nousi esiin positiivisen palautteen saamisen. Toisilta kuntoutujilta saatu palaute ja apu koettiin tärkeäksi. Myös havainnoissa positiivisen palautteen antaminen ja saaminen näyttäytyi vahvasti. Omia töitä esiteltiin mielellään muille ja toisten tekemiä töitä keuhuttiin.

Haastattelija: *"Mitä mieltä sä oot ryhmätoiminnan merkityksestä kuntoutumiselle?"*

Virpi: *"No sitähan siinä tulee et sä saat toisilta kuntoutujilta sitä palautetta. Kun siinä ryhmässä on useempi ni kun sä onnistut ni hei toi meni tosi hyvin, mist keksit, ai sä osaat tollasen. Se oma pätevyys jossain tollasessa luovassa toiminnassa selkeesti nousee sieltä. Ja jos tuntuu siltä ettei oikein osaa ni seil on aina joukossa semmonen joka tulee auttamaan. Toki ohjaajakin auttaa, mut jotenkin kun se apu tulee sieltä vertaiselta."*

Osa Haastatelluista ei pitänyt ryhmän läsnäoloa luovassa työskentelyssä tärkeänä. Ryhmän läsnäolon koettiin häiritsevän työskentelyä. Ryhmän läsnäolo koettiin toisarvoiseksi itsenäiseen työskentelyyn nähden. Ryhmän koettiin kuitenkin tukevan luovan itsenäisen työskentelyn aloittamista.

Jani: *"Onhan se kivaa jos siin on porukkaa niin sä voit jutella ja tämmöstä, mut se on niinku toisarvonen juttu sit. Mut se ei oo se pääpointti. Se pääpointti on et minä teen ja minä saan aikaseks jotain."*

Tero: *"Yleensä se menee ensin sen ryhmän kanssa ja sit myöhemmin tullaan tekemään yksin."*

Vaikka ryhmän läsnäoloa kuvattiin haastatteluissa pääpiirteittäin positiivisena asiana, haastatellut kuntoutujat eivät ottaneet muun ryhmän läsnäoloa puheeksi ilman haastattelijan erillistä kysymystä aiheesta. Ryhmän läsnäoloa tärkeämmäksi koettiin oma tekeminen.

6.3 Toiminnan vapaaehtoisuuden tärkeäksi koettu merkitys

Vaikka haastatellut olivat sitä mieltä, että vapaaehtoiseen toimintaan on vaikea saada osallistujia, kokivat he tärkeäksi Vihreän verstaan toimintaan osallistumisen vapaaehtoisuuden. Ensimmäistä kertaa Vihreällä verstaalla ollessa työskentelyn aloittamiseen vaikutti usein ohjaajan tai asiakasohjaajan kehottaminen työskennellä. Työskentelyä jatkettaessa haastatellut pitivät tärkeänä toiminnan vapaaehtoisuutta sekä omaa mielenkiintoa ja halua työskennellä.

Jani: "Se on se oman mielihalun luominen tälläsellä luovalla toiminnalla, se on niinku se asia."

Katja: "Se on niinku tosi tärkeätä sekä et on tehny jonkun työn ihan itse. Mut se et on alottanu ihan itse ja halunnu tehä ihan itse, et kukaan ei oo pakottanu."

Virpi: "Ainakin se on helppoo siihen työhön lähteminen ja innostuminen jos se on niinku oma valinta, et se on niinku omasta mielenkiinnosta lähtösin."

Oman mielenkiinnon ja halun syntyminen vapaaehtoista toimintaa kohtaan nousi yllättävän tärkeäksi teemaksi haastatteluissa. Haastatellut toivat esiin toiminnan vapaaehtoisuuden merkityksen useaan kertaan, vaikkei sitä oltu nostettu esiin teemarungossa. Oma päätös aloittaa toiminta motivoi työskentelyssä.

6.4 Luovan toiminnan koetut vaikutukset

Luovan toiminnan koettiin kohottavan mielialaa ja tarjoavan positiivisia kokemuksia. Toisaalta työskentely rauhoitti ja sen kautta oli mahdollista käsitellä tunteita. Luova toiminta tuki arjen taitojen harjoittelussa ja omien rajojen löytämisessä.

6.4.1 Iloa ja onnistumisen kokemuksia

Haastatellut pitivät luovaa työskentelyprosessia tärkeänä. Työn aloittamista kuvailtiin usein vaikeaksi. Aloittamisen vaikeus näyttäytyi usein myös havainnoinnin aikana. Aloittamisen jälkeen työskentelyn kerrottiin olevan helppoa ja mielekästä. Haastatteluista nousi esiin omilla käsillä tekemisen ja omien käsien jäljen näkemisen mielialaa kohottava ja onnistumisen kokemuksia tarjoava vaikutus. Haastateltavien mukaan kuntoutujat, jotka ovat aloittaneet työs-

kentelyn, ovat poikkeuksetta innostuneet siitä. Valmistunut työ on tuottanut iloa ja tyytyväisyyttä. Asiakasohjaajat saivat positiivisia kokemuksia myös muiden kuntoutujien onnistumisista. Työskentelyn ja työn valmiiksi saamisen ilo näyttäytyi havainnoidessa. Työn valmiiksi saaneet olivat iloisia, hymyilivät ja omaa työtä oltiin usein valmiita näyttämään siitä kiinnostuneille. Usein kuntoutujat sanoivat tulevansa Vihreälle verstaalle uudestaan.

Tero: "Helppoo on sitten kun pääsee vauhtiin. No se alottaminen, no ei se alottaminenkaan enää kun sen on tehny niin monta kertaa että tietää mitä se on. Et tietää et se on mukamas joku kynnyks, ni onhan se madaltunu sil tapaa et mä tiedän et kun mä täst ryhdyn ni mä pääsen vauhtiin, kun sen tietää etukäteen. Mut kyl se, se alottaminen on aina semmonen tahmee juttu, mut se häipyä hyvin äkkiä. Rupee homma sujuu."

Lauri: "Siit tulee niin hyvä tunne mulle itelle että mä nään mitä mä oon ite pystyny konkreettisesti tekemään.. Niinku siit saa semmosen hyvän mielen että näkee mihin pystyy ja tulee niit onnistumisen kokemuksii sitä kautta."

Haastattelija: "Millä tavalla sit tollai luova toiminta vaikuttaa kuntoutumiseen?"

Niina: "Ennen kaikkea mielen alueella eniten. Et se mieli virkistyy ja tulee niinku semmoi iloinen mieli. Et moni on sanonu sitä et tuli hyvä mieli kun sai tehdä ja tämmöst näin. Et on ehkä ollu masentunu ja voimaton ja kyvytön tekemään mitään, ni kun saa tehtyä jotain ni tulee semmonen iloinen mieli. Parempi mieli ja onnistuu ja saa murheet hetkeks taka-alalle."

Jani: "Ihmiset kun alkaa tehdä jotain käden taidoilla, toi käsillä tekeminen tuottaa mielihyvää ihan toisella tavalla kun se et istut jossain ryhmässä, terapiaryhmässä tai muussa, niin tää tuottaa ihan toisella tavalla sitä mielihyvää."

Katja: "Just se loppuun saattaminen et on se möynteinen kokemus et mä tein tän alusta loppuun itte ja sain tehtyy."

Havainnoidessani kuulin monen kuntoutujan aikovan antaa valmiin työnsä läheiselleen, muun muassa äidille, tyttöystävälle, tyttärelle, vaimolle ja mummolle. Haastatteluissa työn lahjoittaminen ei tullut esiin. Lahjoittamiseen liittyi ilo ja ylpeys itse tehdystä työstä ja sen valmiiksi saamisesta.

Moni haastatelluista kertoi itsetuntonsa olevan heikko. Työskentelyn tarjoaminen onnistumisen kokemusten koettiin vahvistavan itsetuntoa. Itsetunnon vahvistumiseen liitettiin työstä saatu positiivinen palaute ja omat onnistumisen kokemukset.

Jaana: "Itsetunto on varmaan aika maissa monilta osin mitä ei ite ees niinku käsittääkään. Ni sitä tukee kun joku kehuu, eikä tarvii ees kehuu, mä ite nään et vau, vitsi mä oon hyvä. Eikä sen tarvii olla tosiaan mikään sen kummempi työ, mut mä oon tehny sen ite alusta loppuun. Ja nimenomaan se loppuun, se ei jääny sinne vaille sitä saranaa."

Työskentelyn ja onnistumisen tuottama ilo nousi esiin kaikissa haastatteluissa jokaisen haastattelun teeman yhteydessä.

6.4.2 Käsillä tekeminen väline tunteiden käsittelyyn ja rauhoittumiseen

Havainnoidessa huomasin kuntoutujien kertovan asioistaan ja ongelmistaan avoimesti työskentelyn aikana. Tämä tuli esille myös haastatteluissa. Käsillä tekemisen vaikutuksia verrattiin keskusteluryhmiin. Neljä haastateltua koki käsillä tekemisen puhumista helpompana vaihtoehtona.

Niina: "Ehkä just sellasille ihmisille joiden on vaikee joissain keskusteluryhmissä tuoda esille asioitaan, on helpompi tuoda itseään esille joinain kuvina tai muotona tai sellasena kuvallisena ilmaisuna sitä omaa tunnetilaansa.. Tossa on tavallaan vapaammat olosuhteet ja sit voi tulla spontaanisti esille näitä asioita mitkä painaa mieltä."

Tero: "Jotkut tykkää pohtii näit kysymyksii huumeist ja alkoholist niinku enemmän niinku näis työryhmissä ja sillä tavalla halua funtsata sitä asiaa siltä kannalta ja ehkä kokee et se selvittää ajatuksia. Mulle se on tää."

Luova toiminta koettiin itseilmaisun välineeksi. Haastatellut kokivat luovan työskentelyn mahdollistavan tunteiden ja ajatusten käsittelyn. Toisaalta työskentelyyn keskittymisen koettiin tarjoavan mahdollisuuden ajatuksettomaan tilaan ja huolista irtipäästämiseen. Työskentelyn vaikutus koettiin rauhoittavana ja rentouttavana. Samalla sen nähtiin parantavan kärsivällisyyttä ja keskittymiskykyä.

Lauri: "No auttaahan se mua ainakin sillä tavalla, et jos mä meen sinne huonol fiiliksellä tai tulee jotain ajatuksii, ni en mä ikinä lähe sieltä sillee murheen murtamana tai samoil ajatuksilla kun sinne menee. Et se on mun mielestä jo

paljon annettu et sä pystyt sitä kautta tuulettaa ne ja jos sul tulee vaik jotain mielihalui tai sul on muuten vaa paha olla tai huono mieli ni kun sä meet sinne ja rupeet tekee ja uppoudut johonki työhön ni sä periaattees niinku käsittelet tai et käsittele mut joka tapaukses ne lähtee ne asiat sun mielestä, sä saat vähän etäisyyttä siihen asiaan. Mun mielest se on jo aika paljon annettu jos on sellai juttu joka voi tehdä sulle noin. Ku moni asia vaan pyörii sun mieles koko ajan ni saat sen ees hetkes pois sun mielestä ni se on viety jo pitkälle jos vaik tulee semmonen tosi huono olo et nyt mä haluan pois täältä et rupee tekee mieli jotain ja haluis lähtee vaan pois ni sit menee sinne ja tekee jotain ja sä uppoudut siihen ja siin menee paljon aikaa ja sul on ihan eri mieli kun sä lähet sielt pois. Et sul on ihan eri mieli, et sä et lähes siin kiireen ajatukses mikä sul on silloin. Ni sen on mun mielest aika paljon annettu.”

Lauri: ”Monelle on helpompaa esimerkiks piirtää kun puhua asioista, ni sä voit sitä kautta tuoda esille asioita kaikennäköstä mitä sul pyörii tul takaraivon takana mist on tosi vaikee puhuu tai mitä sä et edes ymmärrä ku jossain alitajunnassa ni se voi sit ilmetä sitä kautta.”

Tero: ”Mua ainakin, kun mä saan jotain valmiiks ni se rauhoittaa. Et tulee semmonen tyynempi olo ja hyvä mieli et on saanu jotain aikaseks.”

Niina: ”Keskittymiskyky paranee pikkuhiljaa. Et kun monet halua tehdä sellasii äkkiä nopeeta juttuja, tehdä vaan mitä saa äkkiä nopeesti. Vähitellen ne rupee halua sit haastavampaa ja sellasta mikä vie enemmän aikaa.”

Rauhoittava ja rentouttava vaikutus liitettiin työskentelyprosessiin ja työn valmiiksi saamiseen. Haastatellut kokivat tärkeäksi rauhoittumisen ja tunteiden käsittelyn luovan toiminnan avulla.

6.4.3 Mahdollisuus arjen taitojen harjoitteluun ja omien rajojen etsintään

Hankalan aloituksen voittaminen koettiin tärkeäksi. Kaksi haastateltua kertoi keskeneräisten asioiden kasaantuvan, koska niitä ei ollut tehty loppuun. Työskentely tuotti haastateltaville hyviä kokemuksia aloittamisesta ja loppuun asti tekemisestä.

Haastattelija: ”Onks sul jotain tavoitteita tai odotuksia sun omalle työskentelylle?”

Katja: ”Joo. Aika paljon se menee sen kuntoutuksen kanssa oikeestaan, kun mulla on tavoitteena just saada asiat loppuun ja kaikkee tämmöstä ni sitä voi

sen luovan toiminnan kautta opetella hirveesti, et homma jonka alottaa, ni tekee sen sit loppuun. Ja et kun alottaminen on vaikeeta ni saa sen alotettuu. Aina kun on saanut sen alkuun ni sit se menee kun tanssien loppuun. Et luovas työs saa niit hyvii kokemuksii homman alottamisesta ja loppuun viemisestä.”

Luovan työskentelyprosessin koettiin harjoittavan omien rajojen löytämistä. Omien rajojen löytäminen liitettiin työskentelyssä muun muassa omiin valintoihin siitä, millaisen työn haluaa tehdä ja kuinka pitkälle työtä viimeistelee. Esiin nousi keskittymiskyvyn turvallinen harjoittaminen työskentelyn aikana.

Katja: ”Ja sitte kun se on semmosta et ite asettaa ne rajat niihen et kuinka ison työn tekee ja kuinka loppuun asti sitä hioo. Ei oikein missään muussa voi, jos kuluttaa aikaa siivoomalla ni joku paikka menee sit uudestaan aina sotkuun. Mut luovas toiminnas se jää se työ olemaan ja niinku siivouksest sit taas ku vertaa johonki tämmöseen aina, ni ei voi lopettaa aina silloin kun halua oikeestaan. Et voi ite asettaa ne rajat kuinka pitkälle ja jatkaa ja miten tekee. Ja siit myös oppii sen et kuinka paljon jaksaa, et kuinka paljon jaksaa esimerkiksi keskittyy ni voi kokeilla sitä kotona mis ei sit mitää suurta vahinkoo tapahdu jos ei sit jaksakkaan. Niinku esimerkiksi jossain ryhmässä istumises saattaa loukata jotain jos lähtee kesken pois.”

Pentti: ”Kun jotain isompaa rupee tekee, ni näkee sen käden jäljen. Et joku juttu valmistuu pikkuhiljaa ni samalla niinku oma pääki. Niinku osaa vaatii itteltää enemmän.”

Yllätyin haastattelijana kuinka tarkasti haastatellut erittelivät kokemuksiaan työskentelystä ja sen vaikutuksista. Kuntoutujille oli selvää, millaisiin asioihin työskentely heissä heidän mielestään vaikuttaa ja millaisia asioita he voivat harjoitella työskentelyn avulla.

6.5 Luova toiminta raittiuden tukena

Haastatellut kokivat luovan toiminnan tukevan raittiina olemista. Osa haastatelluista nosti esiin, että vaikka luova toiminta tukee juuri heidän kuntoutumistaan, jollekin tukikeino voi olla esimerkiksi urheilu tai lukeminen. Tärkeää oli itselle mielekkään tekemisen löytäminen. Haastatellut pitivät tärkeänä, että Vihreällä verstaalla on mahdollisuus mahdollisimman monenlaiseen vapaa-ajan harrastustoimintaan, jolloin jokainen kuntoutuja voi löytää itselleen sopivaa tekemistä.

Haastattelija: ”Onks tollasella luovalla työskentelyllä vaikutusta sun kuntoutumiselle?”

Lauri: *"No on sinänsä et kyl se mahollisuus on tärkeä olla. Et kun tulee sellai tunne et haluu mennä tekee jonkun näköst työtä, kuvaamataitoo tai oli se sitten mitä tahansa. Et kun tulee sellai fiilis et haluu lähtee ni on se tosi tärkeä et sellanen mahollisuus on. Et jos sitä ei olis ni et sitä tiedä millä tavalla se tulis esille."*

Niina: *"Et kun moni sanoo et ei oo mitään tekemistä, et minne sitä menis. Et sillä tavalla päihdekuntoutukseen olis hyvä tarjota erilaisia vaihtoehtoja. Et kun selvin päin ollaan täällä kuntoutuksessa, ni täällä vois kokeilla erilaisii asioita, et mikä vois olla semmosta toimintaa mitä mä voisin kuntoutuksen jälkeen alkaa tekemään. Vois rakentaa itselleen päiväohjelmaa et mitä vois sitten tehdä."*

Haastatellut pitivät luovaa tekemistä tärkeänä vapaa-ajan käytön kannalta. Ajanvietettä tarvittiin jo kuntoutusjaksolla ollessa. Erityisen tärkeäksi se koettiin kuntoutusjakson jälkeen.

Lauri: *"Ja onhan se tärkeä et on muutakin kun semmoseta terapeutista ja psyykkistä asioiden käymistä. Et sit on mahollisuus semmoseen periaatteen ihan tavalliseen vapaa-ajan toimintaan, jota voi sit siviilissäkin harrastaa. Et tulee vähän siltä pohjalta, et sä voit oppii siel sellasii juttui, mistä sä alat pitää niin paljon et sä jatkat niitä kun sä lähdet kotiin täältä ni harrastamista kotona ja siviilissä. Et kaupungissa hakee semmosen paikan tai kotona mis voi tehdä. Et sä voit oppii sellasen jutun mist on sulle tosi paljon hyötyä. Et mun mielestä mitä enemmän kaikkii mahollisuuksii on, ni sitä parempi se on päihdekuntoutukselle."*

Haastateltujen mielestä Vihreältä verstaalta on mahdollisuus löytää mielekästä vapaa-ajan tekemistä, jota voi jatkaa kuntoutusjakson jälkeen. Kuntoutuksen jälkeen sen koettiin tukevan raitista elämää tarjoamalla sisältöä vapaa-aikaan. Luovan toiminta tarjosi haastatelluille mahdollisuuden toisin toimimiseen, kun halu päihteisiin oli kova.

Lauri: *"Meil jää niin iso osa elämää, jää niinku taakse kun me päätetään lopettaa se. Koko eläminen on periaatteessa ollu sitä päihteiden käyttöä, ni jos et sä saa sitä tyhjiöä täytettyä jollain muulla mielekkäällä, ni se on niin pieni onnistumisprosentti, et suurin osa sit lähtee takasin vetää. Et on se sit urheilu, kuvaamataito, ihan sama mikä, mut se pitää saada täytettyä."*

Haastattelija: *"Mitä mieltä sä oot luovan toiminnan soveltuvuudesta päihdekuntoutukseen?"*

Jani: *"No se on semmonen yks tuki keino, selvänä olemisen tukikeino. Et se varsinainen kuntoutus tapahtuu kyllä niinku henkisellä ja niinku psyykkisellä puolella. Mut et tää*

tukee sitä juttuu. Et sinänsä jos on taipumuksia tehdä asioit käsin ni sit se on niinku hyvinkin tärkeitä. Mulle se on ollu hyvin tärkeitä.”

Tero: ”Tää homma mitä mä teen täällä (Vihreällä verstaalla) ja mähän oon ollu täällä jo aika pitkään, viis kuukautta, ni ne yhdessä kyl edesauttaa sitä. Et kyl mä oon alkanu ajattelee jo, et ehkäpä mä en ryypääkkään enää, mut ei se nyt oo varmaa. Mut alussa mä en ajatellu asiasta oikeestaan mitään, pääasia oli et oli selvin päin.. Mut tietenkin se on siviilis ihan eri asia.. Jos mul ei oo mitään hommaa, siis siviilissä, ni se tulee olee vaikeeta. Et mul on oltava tehtävää ja sen takii mä pidän sitä hyvin tärkeenä, et jos en nyt aivan heti, niin ainakin hyvin pian mä pääsen tekemään näit savihommii tai sitten jotain tällasta etten mä jää neljän seinän sisälle, ettei mul oo mitään tekemistä, et se on se huonoin vaihtoehto sit.”

Haastatteluissa nousi esiin myös mielihyvän kokemuksen löytäminen jostain muusta kuin päih-teistä.

Virpi: ”..Tunnistaa ja löytää mielihyvän kokemus jostain muusta kun siit kaman vetämisestä ja viinan vetämisestä. Et jostain muustakin voi tulla semmonen hyvä olo.”

Tero: ”No esimerkiks tää tyttö, ku se oli tehny, se on sellai hyvin osaava, ni se sano suoraan et hän saa tästä paljon paremmat kiksit kun hän on saanut amfetamiinista koskaan.. Et siin on mun mielestä hyvä esimerkki. Et se ihan vilpittömästi sano et se on sitä mieltä, et siit saa pidempiaikasen tyydytyksen ja jopa voimakkaamman kun mistään tollasesta tillintallin.”

Kaikilla haastatelluilla kuntoutujilla oli aikomus jatkaa luovan toiminnan parissa työskentelyä kuntoutusjakson jälkeisessä elämässä. Osa halusi jatkaa luovaa työskentelyä harrastuksenaan. Osa halusi opiskelemaan alaa tai töihin luovan työskentelyn pariin. Haastatellut, joilla oli lapsia, suunnittelivat tekevänsä erilaisia luovia kädentöitä lastensa kanssa. Havainnoidessani Vihreällä verstaalla paikalla oli usein myös kuntoutujia, jotka kävivät tekemänsä haluamansa työn ilmaisematta kiinnostusta pidempiaikaiselle työskentelylle.

Tero: ”Se on ilman muuta selvää, et mä rupeen tätä (luovaa toimintaa) tekee siviilissä. Mut et minkälaista se tulee olemaan et saanks mä siitä ammatin tai en ni se on sit toinen juttu, mut ilman muuta mä alan tekemään sitä.”

Katja: ”Just se ajan käyttö ja se halpa harrastus minkä voi ottaa mukaan, viedä tonne siviiliinkin ja jatkaa kotona, mikä on tosi tärkeitä kun se kuntoutuminen kumminkin suurimmaks osaks tapahtuu sen kuntoutusjakson jälkeen kun pääsee kotiin.”

Jaana: *"Kyl mun tavoitteena on todellakin, mä haluisin sit siviilissäkin, kun mä oon monta vuotta haaveillu noist hopeekorujen tekemisestä, savitöistä, tämmöistä. Mä oon joka vuos, lähes joka vuos näiden työväenopistojen ja kansalaisopistojen näitä kursseja kattonu ja jopa ilmoittautunu, enkä oo saanu mentyy. Ni se nyt on vaan tehtävä jotta mul ois oikeesti jotain mielekästä tekemistä.. Et maailman paras vaihtoehto on just joku tommonen."*

Arkemme muovautuu siitä, miten kulutamme aikaamme. Mielekkääksi koettu harrastus voi muodostua päihteiden käyttöä merkityksellisemmäksi osaksi elämää. Luova toiminta voi tukea raitista elämää tarjoamalla arkeen toiminnallista sisältöä.

6.6 Kehitysehdotukset Vihreän verstaan toimintaan

Osa haastatelluista kuntoutujista koki, ettei Vihreän verstaan toiminnasta tiedoteta tarpeeksi. Vaikka tieto Vihreästä verstaasta tavoitti muut kuntoutujat, kynnyn lähtöä Vihreälle verstaalle koettiin olevan suuri, kun lähteminen on vapaaehtoista. Tämän ajateltiin johtuvan osaksi siitä, ettei toiminnan mahdollisuuksista tiedetty. Yksi haastatelluista ehdotti Vihreällä verstaalla tehtyjen töiden esille panoa yhteisiin tiloihin. Muut kuntoutujat näkisivät silloin, mitä Vihreällä verstaalla voi tehdä. Useimmat haastatellut pitivät pakollista tutustumista Vihreän verstaan toimintaan kuntoutuksen aluksi tehokkaana keinona saada kuntoutujat kiinnostumaan työskentelystä. Orientaatiovaiheen kaksi Vihreän verstaan pakollista tutustumiskertaa koettiin hyväksi. Toisaalta ne koettiin riittämättöminä. Haastatelluista osa toivoi selkeämpää ohjausta Vihreän verstaan toimintaan osallistumiseen. Haastatelluista nousi ehdotus, että yhteisöstä oma ohjaaja tulisi Vihreälle verstaalle kuntoutujien kanssa.

Pentti: *"Mun mielestä sitä (Vihreää verstaasta) on mainostettu täällä turhan vähän. Kylhän siinä viimeisen kuukauden aikana jo siinä orientaatiovaiheessa oli käynti siellä, mut eihän se vielä inspiroi ketään siellä tekemään. Mut jos niitä töitä laitettas näytille jonnekki ni kylhä se niiku et ihmiset haluis rupee tekee. Et eihän ne jos siinä orientaatiovaiheessa on semmonen pieni infonäyte, ni ei ne oikee saa mitää käsitystä."*

Osa haastatelluista toivoi lisää erilaisia ohjattuja ryhmiä Vihreälle verstaalle. Erilaisia teema-ryhmiä ja -päiviä haluttiin lisää.

Haastattelija: *"No onks sul sit jotain mitä tos Vihreen verstaan toiminnas voitais kehittää?"*

Lauri: *"Oishan se kiva jos siel niinku järjestettäis vähän enemmän kaikennäköstä ja erilaisii juttuja. Mä muistan kun mä olin tääl viimeks ni must silloin meil oli enemmän noit savitöitä, en mä tienny tost kiven hionnast. Kerran mun mielest piirrettiin niit hiilijuttuja, mut muuten ollu savitöitä. Et semmonen monipuolisempi tarjonta vois olla kiva.. Et olis just hiilitöitä ja kivenhiontaa ja savitöitä, et pystyis sit valita et tulis erilaisiin ryhmiin. Ni se olis mun mielestä aika kiva ja varmaan moni muukin innostuis enemmän sitten et ois enemmän valikoimaa."*

Yksi haastatelluista toivoi perheryhmälle lisää aikoja verstaalle niin, että vanhemmilla olisi mahdollisuus osallistua toimintaan myös ilman lapsia. Eri yhteisöjen toivottiin ottavan Vihreä verstaas viikko-ohjelmiinsa.

Pentti: *"Viikottain must ihmisten pitäs siel käydä. Et mun mielestä se pitäs jotenki sovelluttaa tohon kuntoutukseenkin. Et jos ois aina vaik tunti tai kaks per viikko et aina menis eri yhteisö sinne."*

Haastattelija: *"Niinku pakollisena?"*

Pentti: *"Nii, sovellettas jotenki se tohon ohjelmaan."*

Vihreän verstaan toimintaan kaivattiin enemmän suunnitelmallisuutta. Luovaa toimintaa ehdotettiin kirjattavaksi jo kuntoutussuunnitelmiin.

Vihreälle verstaalle ehdotettiin aukioloaikojen laajentamista joihinkin arki-iltoihin esimerkiksi kaksi kertaa viikossa. Tällöin paikalla olisi asiakasohjaaja. Eräs haastateltu toivoi ohjattua ryhmätoimintaa Vihreälle verstaalle myös viikonloppuisin, jolloin vapaa-aikaa on eniten.

Vaikka Vihreän verstaan tilojen koettiin olevan pienet, pidettiin niitä sopivina ja toimivina tämän hetkisellemme käytön määrälle. Yksi haastateltu toivoi kuitenkin eri työpisteiden selkeyttämistä. Kaksi haastatelluista toivoi Verstaalle lisää erilaisia työskentelyvälineitä esimerkiksi maalaamiseen ja piirtämiseen.

7 Pohdinta

Luku kuusi sisältää tutkimustulosten tarkastelun ja pohdinnan. Luvussa arvioidaan lisäksi tutkimuksen toteutuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi esitetään jatkotutkimusehdotukset.

7.1 Tulosten tarkastelua

Haastattelemani kuntoutujat kokivat luovan työskentelyn merkitykselliseksi. Haastatteluissa nousi esiin itselle mielekkään tekemisen tärkeys. Päihteiden käytön loppuessa elämään tarvittiin uutta sisältöä. Tutkimuksessa luova toiminta näyttäytyi kuntoutujille merkityksellisenä toimintana. Tutkimus osoittaa, että merkitykselliseksi muodostuessaan luova toiminta voi tukea osaltaan raitista arkea antamalla sille sisältöä ja sen mielekkyyttä. Julkusen ja Nyberg-Hakalan (2010) mukaan ihmisellä on synnynnäinen tarve toimimiseen, itsensä toteuttamiseen ja osallistumiseen. Arjen rakenne, tarkoitus ja merkitys muodostuvat toimintojen kautta. Päihteiden käyttö on päihderiippuvaiselle usein merkityksellistä toimintaa. Se mahdollistaa hauskanpidon, pätevyden tunteen ja rentoutumisen. Päihteiden käyttö lievittää kipua ja ahdistusta ja tarjoaa sosiaalista hyväksyntää ja vuorovaikutussuhteita. (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 14-15.) Tutkimuksen mukaan merkitykselliseksi koettu luova toiminta voi mahdollistaa samankaltaisia asioita ilman päihteitä.

Tarjoamalla merkityksellistä, päihteiden käytölle vaihtoehtoista sisältöä kuntoutujan elämään luova toiminta tukee osaltaan raitista elämäntapaa. Haastatellut kokivat luovan toiminnan tukevan raittiutta kuntoutusjaksolla ja kuntoutusjakson jälkeen. Julkusen ja Nyberg-Hakalan (2010) mukaan toiminta voidaan kokea tärkeäksi ja merkitykselliseksi, vaikka se ei olisikaan henkilölle hyväksi tai yleisesti hyväksyttyä. He ovat todenneet, että kuntoutujan olisi tärkeää löytää tunnetasolla päihteitä merkityksellisempää sisältöä elämäänsä. (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 14-14 .) Haastatellut korostivat, että jokaisen on löydettävä oma mielenkiinnonkohteensa. Haastateltujen mukaan joku toinen voi löytää saman luovan toiminnan tarjoaman tyydytyksen esimerkiksi urheilun, uskoon tulon tai lukemisen kautta. Tämä on nostettu esiin myös Koski-Jänneksen, Pienimäen ja Valtarin (2003) tutkimuksessa laitoshoidon jälkeisen sosiaalisen tuen lisäämisestä päihdeongelmaisilla. Tutkimuksessa viitataan moniin havaintoihin päihdeongelmista toipumisen yhteydestä mielekkäiden, raittiutta tukevien toimintamuotojen omaksumiseen (Koski-Jännes, Pienimäki & Valtari 2003, 16).

Luova toiminta näyttäytyi tutkimuksessa mielekkäänä vapaa-ajan käytön keinona. Haastatellut kokivat tärkeäksi mahdollisuuden kuluttaa aikaa luovan toiminnan parissa. Ylimääräisen ajan kuluttaminen koettiin tärkeäksi kuntoutusjaksolla, mutta myös sen jälkeen. Saman on todennut Kääriäinen (1994) tutkimuksessaan rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Osallistuminen järjestettyyn toimintaan muodostaa vangille yhden mahdollisuuden kuluttaa aikaa ja hankkia elämälleen sisältöä. Kääriäinen kirjoittaa erilaisista lusiin keinoina. Lusiinilla hän tarkoittaa vankeusajan kuluttamista niin, että aika kuluu mahdollisimman helposti ja kivuttomasti. (Kääriäinen 1994, 139). Vankilan tavoin päihdekuntoutuslaitos on laitos, jossa asiakkaita ja heidän tekemisiään kontrolloidaan (Knuuti 2007, 18).

Mielekkäänä ajanvietto mahdollisuutena luova toiminta näyttää tutkimuksen mukaan tarjoavan mahdollisuuden arjen rytmittämiseen. Usein luova työskentely tarjoaa mahdollisuuden kotona harrastamiseen, mutta se mahdollistaa myös liittymisen erilaisiin harrasteryhmiin toipumiskulttuurin ulkopuolelta. Niiden kautta kuntoutujan on mahdollisuus saada uusia sosiaalisia kontakteja. Ihmisten elämän laatuun vaikuttavat heidän harrastukset ja ajankäyttö (Koski-Jännes ym. 2003, 16). Henkilöllä, jolla on runsaasti vapaa-ajan harrastuksia, ilmenee vähemmän stressiä, ahdistusta, masennusta ja vihamielisiä tunteita (Cassidy 1996 Koski-Jänneen ym. mukaan 2003, 16). Heikko elämänlaatu luo tyytymättömyyttä, joka johtaa helposti päihdekierteeseen (Koski-Jännes ym. 2003, 16). Yksi keskeisimmistä haasteista päihdekuntoutujille on päihdeettömän vapaa-ajan viettäminen. Vaikka vapaa-aikaa olisi runsaasti, se ei välttämättä ole sisällöltään mielekästä ja merkityksellistä. Toimettomuus voi vaikeuttaa vuorokausirytmien ja rutiinien ylläpitoa. Kuntoutumisen kannalta ne ovat kuitenkin tärkeitä. (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 26.) On tärkeää antaa tilaa yksilöllisille mahdollisuuksille ja valinnoille rakentaa mielekäs tapa elää. Päihdetyön tulisi auttaa ihmisiä löytämään elämäntavoitteita päihdetyötä ja vähitellen myös toipumiskulttuuria laajemmalta alueelta. (Knuuti 2007, 185).

Luovaa toimintaa kuvattiin haastatteluissa muun muassa henkireikänä. Tutkimus osoittaa luovan työskentelyn tarjoavan iloa ja onnistumisen kokemuksia. Tutkimuksessa nousi esiin luovan toiminnan itsetuntoa kohottava vaikutus. Luova toiminta näyttäytyikin yhtenä kuntoutumista tukevana tekijänä. Kääriäisen (1994) mukaan vapaa-ajan toiminnat, kuten urheilu, maalaaminen, askartelu, lukeminen tai toverikuntatoiminta, voivat muodostua vankilassa tärkeimmäksi elämän sisällöksi. Ne tarjoavat mahdollisuuden toimintaan, joka pitää yllä elämisen mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä. (Kääriäinen 1994, 140, 142.) Kettunen ym. toteaa kuntoutumisessa ja kuntoutuksessa olevan aina kysymys identiteettityöstä. Kuntoutuja tarvitsee rakentavia ja myönteisiä aineksia oman identiteettinsä työstämiseen. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen, 2002, 47). Venkulan (2003) mukaan taide kehittää tyytyväisyyden taitoa osaamisen ilon kautta. Tyytyväisyys puolestaan rohkaisee omien taitojen kehittämiseen. (Venkula 2003, 51.)

Haastatellut kokivat voivansa käsitellä tunteitaan luovan toiminnan kautta. Tutkimus osoittaa luovan toiminnan tarjoavan päihderiippuvaiselle mahdollisuuden itsensä ilmaisemiseen. Niin ikään Ahonen (1997) toteaa ihmisen voivan ilmaista taiteen kautta tunteitaan, joihin ei ole sanoja, tai joiden olemassa olosta ei olla oltu tietoisia. Vaikea ja ahdistava asia siirretään symbolisen etäisyyden päähän, jolloin psyykkinen työskentely ja ongelman ratkaisu on helpompaa. (Ahonen 1997, 15.) Keränen (2001) on nostanut esiin, että toimimalla voidaan purkaa ja käsitellä omia kokemuksia ja tunteita (Keränen 2001, 106). Päihderiippuvainen voi kokea päihdeiden mahdollistavan itsensä toteuttamista ja itsensä ilmaisua (Julkunen & Nyberg-Hakala 2010, 14).

Tutkimuksessa luovan työskentelyn koettiin rauhoittavan. Haastatellut kokivat luovan toiminnan mahdollistavan ajatuksettoman tilan ja mahdollisuuden unohtaa huolet työskentelyn ajaksi. Luova toiminta näyttäytyi tutkimuksessa mahdollisuutena arjen taitojen harjoitteluun ja omien rajojen etsintään työskentelyn kautta. Venkula (2003) on nostanut esiin samankaltaisia asioita taiteen keskittymiskykyä, tarkkaavaisuutta, kärsivällisyyttä ja lepäämisen taitoa kehittävästä vaikutuksesta (Venkula 2003, 50, 52). Venkulan (2003) mukaan taide irrottaa ihmistä itsestä ja arkipäivästä samalla kun se lähentää todellisuuteen. Hänen mukaansa taiteen luoma yhteys maailmaan on toiminnallinen. Taiteen harjoittamisen ja kokemisen kautta voidaan kehittää ja muuttaa toimintaa sekä ajattelemisen ja tekemisen taitoja. Tekemisen kautta joudumme näkemään maailmaista uudenlaisia asioita, jonka seurauksena itsessämme tapahtuu muutosta. (Venkula 2003, 43, 45-46.)

7.2 Tulosten pohdintaa

Tutkimus osoittaa luovan toiminnan sopivan erinomaisesti osaksi päihdekuntoutusta. Tutkimus nostaa esiin luovan toiminnan positiiviset vaikutukset tutkittavien elämään. Luova toiminta tarjosi tutkimuksessa onnistumisen kokemuksia ja iloa. Käsillä tekeminen näyttäytyi rauhoittavana ja mahdollisti erilaisten tunteiden käsittelyn. Sen avulla voitiin harjoitella arjen taitoja ja etsiä omia rajoja. Nämä toiminnan koetut vaikutukset vaikuttivat suoraan kuntoutujien hyvinvointiin vahvistaen sitä.

Luovalla toiminnalla näyttäisi olevan myös välineellinen arvo kuntoutujien elämässä. Välineellisellä arvolla tarkoitan sitä, että luovan toiminnan voisi korvata jokin muu henkilön merkitykselliseksi kokema toiminta. Tutkimusjoukko oli valmiiksi kiinnostunut luovasta toiminnasta, eikä luovan toiminnan näyttäytyminen merkityksellisenä toimintana ole siksi yllättävää. Päihdekuntoutujalle päihteiden käyttö on aiemmin ollut merkityksellinen osa elämää. Tutkimus osoittaa, että luova toiminta voi muodostua päihdekuntoutujalle merkitykselliseksi toiminnaksi. Tutkimustulosten mukaan luova toiminta mahdollistaa päihteettömän vaihtoehdon toimia. Mielekkään vapaa-ajan tekemisen tärkeys korostui kuntoutumista ja raittiutta tukevana tekijänä. Tutkimuksessa käy ilmi oma mielenkiinnon ja halun merkitys toimimiseen, sekä toiminnan vapaaehtoisuuden tärkeys. Haastatellut nostivat esiin, että joillekin kuntoutujille merkitykselliseksi toiminnaksi voi muodostua jokin muu vapaa-ajan toiminta. Tärkeintä on itselle mielekkään tekemisen löytäminen. Siksi on tärkeää, että kuntoutusjakson aikana kuntoutujille on tarjolla mahdollisimman monia erilaisia harrastusmahdollisuuksia, myös luovaa toimintaa. Se mahdollistaa jokaisen kuntoutujan löytää itselleen sopiva tapa viettää vapaa-aikaa. Vapaa-ajan harrastukset tukevat raittiutta antamalla mielekästä sisältöä arkeen ja mahdollistamalla sosiaalisia kontakteja kuntoutumiskulttuurin ulkopuolelta harrastuspiireissä.

7.3 Toteutuksen luotettavuuden arviointia

Tutkin opinnäytetyössäni kuntoutujien mielipiteitä, asenteita ja uskomuksia suhteessa luoviin toimintoihin. Juuri näihin ominaisuuksiin liittyvät kysymykset ovat alttiita luotettavuus- ja pätevyysongelmille. Ongelmalliseksi voidaan nähdä vastaajan mielipiteiden vaihtelevuus mielentilan, ympäristön ja ajankohdan mukaan. (Taanila 2011, 23.)

Tein haastattelut työhuoneessa, jossa ei ollut haastatteluhetkellä muita ihmisiä. Yhden haastattelun tein ajaessamme autoa. Pyrin takaamaan mahdollisimman rauhallisen ja häiriöttömän ympäristön haastatteluille. Ensimmäisissä kahdessa haastattelussa istuimme haastateltavan kanssa eripuolilla pöytää. Vaikka haastattelutilanteet olivat alun jännityksen jälkeen rentoja, säilyivät ne kohteliaan muodollisina. Kolmannen haastattelun tein haastateltavan asunnossa. Haastattelun ilmapiiri oli rento ja epämuodollinen ja haastattelu oli syvällisempi kuin aiemmat haastattelut. Havaitessani eron haastattelutilanteiden välillä, menin seuraavien haastateltavien kanssa työhuoneen sohvalle istumaan. Sohvalla tehdyt haastattelut sujuivat tuoleilla tehtyjä haastatteluja epämuodollisemmin ja haastateltavat puhuivat avoimemmin kuin kaksi ensimmäistä haastateltavaa. Kahden viimeisen haastateltavan kohdalla jouduin tekemään haastattelut huoneessa, jossa sohva ei ollut. Haastattelut kuitenkin onnistuivat ja olivat tunnelmaltaan rentoja ja avoimia. Tähän saattoi vaikuttaa myös oma kokemukseni haastattelijana. Jännitin ensimmäisiä haastatteluja, enkä osannut kysyä tarpeeksi tarkentavia lisäkysymyksiä. Jälkimmäisissä haastatteluissa kysyin tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä, mikä mahdollisti aiheen syvemmän tarkastelun. On siis syytä olettaa, että haastattelutilanne on voinut joiltain osin vaikuttaa haastateltavien antamiin vastauksiin ja niiden avoimuuteen.

Haastateltava saattaa ajatella myös sosiaalista hyväksyttävyyttä tai kyselyn tekijän odotuksia, jolloin ne voivat vaikuttaa vastaukseen (Taanila 2011, 23). Haastatteluja tehdessäni huomasin joidenkin kuntoutujien kaunistelevan päihteidenkäyttöään haastattelussa. Eräs kuntoutuja kertoi haastattelun aluksi, ettei hänen päihteidenkäyttönsä ole jatkunut paria vuotta pidempään. Haastattelun loppupuolella haastateltava kertoi, että hänellä oli vakava päihdeongelma jo 13 vuotta sitten. Toinen kuntoutuja sanoi haastattelussa olevansa mielestään raitis. Myöhemmin havainnointitilanteessa jutellessamme sama henkilö kertoi, kuinka hänestä tuli alkoholisti. Toisaalta havainnointitilanteet tukivat haastatteluja ja osoittivat todeksi sen, mitä haastateltavat kertoivat haastatteluissa.

Haastatteluissa pyrin olemaan johdattelematta haastateltavaa tarkentavia kysymyksiä kysyessäni. Ensimmäisten haastattelujen kohdalla huomasin, että lisäkysymykseni saattoivat johdatella joissain kohdin haastateltavan vastausta. Jätin kyseiset vastaukset käsittelemättä tutkimuksessani.

Grönfors (2010) muistuttaa, että muistiinpanojen tekeminen voi häiritä asioiden luonnollista kulkua, joten havainnoijan on syytä miettiä, miten usein ja missä muistiinpanoja tekee (Grönfors 2010, 164). Ensimmäisellä havainnointikerralla kirjasin havaintoni ryhmän loppumisen jälkeen. Toisella kerralla kirjasin havaintoja jo ryhmän aikana. Ero havainnointitilanteissa oli niin suuri, että kirjasin loput kuusi havainnointikertaa vasta ryhmän tai vapaa-ajan toiminnan loppumisen jälkeen. Kirjatessani havaintoja ryhmän toiminnan aikana ensimmäisen ryhmän avoin ja rento tunnelma muuttui varautuneeksi ja eristäytyneeksi. Kuuden jälkimmäisen havainnointikerran tunnelma muistutti ensimmäisen havainnointikerran viihtyisää yhdessä oloa. Ensimmäisellä ja toisella havainnointikerralla en osallistunut itse työskentelyyn. Ensimmäisellä kerralla aloitteet keskusteluissa tai muussa kommunikaatiossa eivät kohdistuneet minuun. Kirjoitin havainnointimuistiinpanoihin kerrasta, jolloin tein havainnoinnit ryhmän toiminnan aikana, enkä osallistunut itse toimintaan

”Kuntoutujat varautuneita minua kohtaan, eivätkä ota kontaktia. Kuntoutujat etsiytyvät mahdollisimman kauas minusta, eivätkä juttele niin että kuulisin.”

Kyseistä havainnointikertaa seuraavalla kerralla kirjoitin muistiinpanoni jälkeenpäin. Seuraava ote havainnointimuistiinpanoista sopii hyvin edustamaan tunnelmaa kaikilta havainnointikerroilta, jolloin kirjasin muistiinpanot toiminnan jälkeen ja osallistuin toimintaan itse. Kuvasin havainnointikertaa havainnointimuistiinpanoissani

”Havainnointitilanne täysin erilainen kuin edellisellä kerralla. Ryhmässä vallitsee hyvä tunnelma. Kuntoutuja kertoo ohjaajalle lähes koko työskentelynsä ajan isänsä kuolemasta. Myös muu keskustelu oli avointa. Tunsin olevani yksi muista työskennellessäni itsekkin. Sain olla rauhassa työni kanssa mutta samalla kuntoutujat olivat läheisempiä kuin aiemmin lainaillessamme työskentelyvälineitä puolin ja toisin. Kuntoutujat kehuivat työtäni.”

Ensimmäisillä havainnointikerroilla kerätty aineisto ei täysin vastaa luonnollista tilannetta. Vilkan (2006) mukaan tutkijan on koko ajan tiedostettava, että hänen osallistumisensa tutkimuskohteen elämään rikkoo aina tutkimuskohteen luonnollista arkea (Vilka 2006, 56-57). Läsnaoloni on vaikuttanut kuntoutujien toimintaan Vihreällä verstaalla, jolloin asioiden luonnollinen kulku on häiriintynyt. Kun läsnaoloni oli tuttua kuntoutujille, ei paikallaolooni enää kiinnitetty normaalia huomiointia enempää huomiota. Ensimmäisten havainnointitilanteiden jälkeen loput tilanteet vaikuttivat luonnollisilta. Havainnointini tarkoitus oli tukea haastatteluja ja syventää ymmärrystäni tutkimusaiheesta. Havainnointiaineisto tukee haastatteluja ja

tuo käytännön arjessa näkyväksi haastateltujen näkemykset ja kokemukset luovasta toiminnasta Vihreällä verstaalla.

7.4 Tutkimuksen eettisyys

Sosiaalialan ammattietiikkaan kuuluu asiakkaan itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden kunnioittaminen. Ammatillaisen tulee kunnioittaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta ja asiakkaansa oikeutta tehdä omat valintansa. (Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2009, 8.) Vaikka haastattelu- ja havainnointitilanteet eivät ole varsinaisia asiakastilanteita, on ihmisten yksityisyyden asianmukainen kunnioittaminen ja suojeleminen tutkijan velvollisuuksia. Tutkimuksen teon periaatteellisena lähtökohtana on aina luottamuksellisuus. (Mäkinen 2006, 146, 148.)

Kaikille haastatelluille jaettiin suostumuslomake ennen haastattelua. Siinä kerrottiin mitä tutkitaan, miksi tutkimus tehdään ja kuka sen tekee. Lomakkeessa huomioitiin haastattelujen nauhoittaminen ja nauhoitusten tuhoaminen tutkimuksen teon jälkeen. Haastateltaville kerrottiin suostumuslomakkeessa, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja se voidaan keskeyttää milloin tahansa haastatellun niin halutessa. Lisäksi korostettiin haastateltujen yksityisyyden suojaamista tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Haastateltavat näkivät teema-haastattelurungon ja apukysymykset ennen varsinaista haastattelua ja nauhoittamisen alkua, jolloin heillä oli mahdollista kysyä tarkentavia kysymyksiä ennen haastattelua ja valmistautua haastatteluun.

Hyvää tieteellistä tapaa noudatettaessa tutkimusaineistoa ei kerätä ilman havainnoitavan suostumusta. Tutkimusjoukon jäsenten luottamuksen saavuttamista edesauttaa, kun tutkittaville kerrotaan jo tutkimuksen alussa mikä on tutkimuksen luonne ja tutkijan kiinnostuksen kohde. (Vilka 2006, 57.) Havainnointitilanteissa esittäydyin havainnoitavalle joukolle ja kerroin, miksi olen paikalla. Tällöin toimintaan osallistujilla oli mahdollisuus valita, haluavatko he olla havainnointitilanteessa mukana. Erityisesti osallistuvan havainnoinnin ollessa kyseessä tutkijan tulee tarkkailla tutkimuksen aikana eettisessä mielessä, mitkä havainnot hän on saanut havainnoinnin aikana yksityishenkilönä ja mitkä tutkijana (Vilka 2006, 114.) Olen jättänyt yksityishenkilönä saamani havainnot hyödyntämättä tutkimusta tehdessäni, eivätkä ne tule ilmi opinnäytetyössäni.

Kaikki henkilöiden tunnistetiedot on poistettu. Haastateltujen nimet on muutettu yksityisyyden suojaamiseksi. Aineistoa ei luovuteta ulkopuolisille ja se tuhotaan heti opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Aineistolla tarkoitan digitaalisia tallenteita, litteroitua tekstiä sekä käsinkirjoitettuja ja tietokoneelle vietyjä havainnointimuistuttimia.

7.5 Lopuksi

Opinnäytetyön tekeminen oli palkitseva ja mielenkiintoinen prosessi. Ammatillisen kasvun rinnalla se tarjosi mahdollisuuden henkilökohtaiseen pohdintaan ja kasvuun. Opinnäytetyön tekemisen aikana tietoni ja ymmärrykseni päihderiippuvuudesta ja kuntoutumisen prosessista syveni. Tutkimustulokset ovat innostavia luovan toiminnan käyttökelpoisuudesta ja vaikuttavuudesta sosiaalialan työssä.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia erilaisten vapaa-ajan harrastusten merkitystä kuntoutumiselle. Voitaisiin myös tutkia, kuinka usein kuntoutusjakson vapaa-ajan harrasteita jatketaan siviilissä ja mikä niiden merkitys on ollut kuntoutujalle ja kuntoutumiselle. Toisaalta olisi mielenkiintoista tutkia luovan toiminnan merkitystä päihdekuntoutujille laajemmin niin, ettei tutkimusjoukkoa olisi rajattu luovaan toimintaan valmiiksi orientoituneisiin kuntoutujiin, kuten tässä tutkimuksessa on tehty. Tutkimus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi edustavalla otoksella kaikista Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksen kuntoutujista. Koska luova toiminta ei ole laajalti käytetty menetelmä, olisi luovan toiminnan käytön kartoitus päihdekuntoutuksessa mielenkiintoinen aihe jatkotutkimukselle.

Lähteet

- Ahonen, H. 1994. Löytöretki itseen. Musiikki, kuva ja liike itseilmaisun välineenä ja itsetuntemuksen lisääjänä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Ahonen-Eerikäinen, H. (toim.). 1996. Taide psykososiaalisen työn välineenä. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Fischer, P. & Breakey, W. 1991. The epidemiology of alcohol, drug, and mental disorders among homeless persons. *American Psychologist*, Vol 46(11), Nov 1991, 1115-1128. <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1992-09165-001>. Viitattu 28.8.2011.
- Grönfors, M. 2010. Havaintojen teko aineistokeräyksen menetelmänä. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hakkarainen, P. 2008. Huumeiden käyttö Suomessa. <http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/112-huumeiden-kaytto-suomessa>. Viitattu 25.8.2011.
- Havio, M., Inkinen, M. & Partanen, A. (toim.). 2008. Päihdehoitotyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto. 2011. Kuntoutuskeskukset. <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/paihdeyto/kuntoutuskeskukset>. Viitattu 3.4.2011.
- Helsingin kaupunki, Sosiaalivirasto. 2011. Tervalammen kartanon kuntoutuskeskus. <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/paihdeyto/kuntoutuskeskukset/tervalampi>. Viitattu 3.4.2011.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, J. 1998. Päihteiden käyttö - uhka yhteiskunnallemme. *Kansanterveyslehti* 8/1998. http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/lehdet_1998/8_1998/paihteiden_kaytto_-_uhka_yhteiskunnallemme/. Viitattu 26.8.2011.
- Julkunen, J. & Nyberg-Hakala A. 2010. Toimiva päihdekuntoutus. Toimintaterapeutin opas.
- Jaakkola, T., Mustalampi, S., Peltonen, H., Soikkeli, M., Tammi, T., Turkama, A., Ulmanen K. & Vuorenpää, J. 2001. Suomi ja huumeet. Tietopaketti huumeista. Helsinki: Irti huumeista ry, Keskusrikospoliisi, Opetushallitus, Suomen vakuutusyhtiöiden keskusliitto, Stakes.
- Keränen, E. 2001. Luovuus ja toiminnallisuus sosiaalialan työssä. Teoksessa: Keränen, E., Nissinen, P., Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Helsinki: Tammi.
- Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2002. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.
- Kiianmaa, K. & Hyytiä, P. 2003. Päihteiden vaikutusten neurobiologinen perusta. Teoksessa: Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.). 2003. Päihdelääketiede. Duodemic. Jyväskylä: Gummerus.
- Koski-Jännes, A. 1998. Miten riippuvuus voitetaan. Helsinki: Otava.
- Koski-Jännes, A., Pienimäki, A. & Valtari, M. 2003. Yhteisvoimin muutokseen? Tutkimus

laitoshoidon jälkeisen sosiaalisen tuen lisäämisestä päihdeongelmaisilla. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 50. Helsinki.

Kääriäinen, J. 1994. Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Helsinki: Painatuskeskus.

Kvale, S. 1996. Interviews. An introduction to qualitative research interviewing. Thousands Oaks: Sage Publications.

Liebmann, M. 2002. Mielen kuvia. Taideterapia käytännön hoitotyössä. Oy UNIPress Ab.

Mantere, M. 2000. Kuvia ja kuvittelua - havaintoja kuvataideterapiasta. Teoksessa: Heikkilä, T., Paloheimo, L. & Taipale, I. 2000. Mieli ja taide. Mielenterveyden keskusliitto ry.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Partanen, J. 2002. Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa: Kaukonen, O. & Hakkarainen, P. (toim.). Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus.

Päihdetilastollinen vuosikirja 2010. Alkoholi ja huumeet. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/85338d3b-c126-4914-9384-d5847d59d598>. Viitattu 5.9.2011.

Rankanen, M. 2007. Taidetyöskentely. Teoksessa: Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M. 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki: Duodecim.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J., & Tiittula, L. (toim.). 2005. Haastattelu. Tutkimus tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Rönkä, S., Virtanen, A. (toim.), Jääskeläinen, M., Hietaniemi, T. & Kainulainen, H. Huumetilanne Suomessa 2008. Kansallinen huumevuosisraportti EMCDDA:lle. Stakes.

Saarinen-Kauppanen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html. Viitattu 4.4.2011.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. 2009. Arki, arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki.

Taanila, A. 2011. Määrällisen aineiston kerääminen. <http://myy.haaga-helia.fi/~taaak/t/suunnittelu.pdf>. Viitattu 8.9.2011.

Tervalammen kartano, kuntoutuskeskus. Laadukkaita päihdehuollon palveluita. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Venkula, J. 2003. Taiteen välttämättömyydestä. Helsinki: Jaana Venkula ja Kirjapaja Oy.

Österberg, E. & Mäkelä, P. 2009. Alkoholin käyttö Suomessa. <http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/111-alkoholinkaytto-suomessa>. Viitattu 5.9.2011.

Liite 1: Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Arvoisa vastaanottaja!

Olen kolmannen vuoden sosionomi opiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta Vantaalta. Opin-toni ovat opinnäytetyötä vaille valmiit. Teen opinnäytetyöni Tervalammen kartanon kuntou-tuskeskuksessa. Opinnäytetyöni aihe on luovat toiminnot osana päihdekuntoutusta ja asiak-kaiden kokemukset luovista toiminnoista Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa. Ta-voitteeni on kartoittaa luovien toimintojen käyttöä ja tuoda esiin luovien toimintojen merki-tys kuntoutujalle ja kuntoutumiselle asiakkaan näkökulmasta.

Tarkoitukseni on havainnoida sekä ohjattua luovaa toimintaa että Vihreällä verstaalla tapah-tuvaa vapaa-ajan luovaa toimintaa. Aikomukseni on myös haastatella luovaan toimintaan osal-listuvia kuntoutujia. Haastattelut nauhoitetaan ja poistetaan analysoinnin jälkeen.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavalla on oikeus keskeyttää haas-tattelu halutessaan milloin tahansa. Vastaukset käsitellään anonyymisti ja luottamuksellisesti eikä yksilöllisiä vastauksia ja tunnistetietoja voi tutkimuksesta erottaa.

Mikäli haluat kysyä tutkimuksestani, vastaan mielelläni kysymyksiisi.

Kiitos avustasi tutkimuksen teossa!

Terveisin

Anniina Piironen

anniina.piironen@laurea.fi

Suostumus haastatteluun, Tervalammella ___/___2011

Allekirjoitus: _____

Nimen selvennys: _____

Liite 2: Teemahaastattelun runko ja apukysymykset

Eri teemojen jälkeen on merkitty sulkumerkkien sisään, onko kyseinen teema käsitelty ryhmään osallistuvien asiakkaiden, vapaa-ajan toimintaan osallistuvien asiakkaiden, kuntouttavan työtoiminnan asiakasohjaajien vai luovan toiminnan ohjaajien kanssa.

Taustatiedot (ryhmään osallistuvat asiakkaat, vapaa-ajan toimintaan osallistuvat asiakkaat, kuntouttavan työtoiminnan asiakasohjaajat)

- Ikä
- Sukupuoli
- Kuinka pitkällä kuntoutusjaksolla olet?
- Millainen kuntoutushistoria sinulla on?
- Millaisesta tilanteesta tulet kuntoutusjaksolle?

Erilaiset päihdekuntoutuksen osana olleet luovan toiminnan ryhmät, joihin olet osallistunut (ryhmään osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat, luovan toiminnan ohjaaja)

Päätös luovan toiminnan ryhmään tulosta (ryhmään osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat)

- Miksi olet mukana juuri tässä ryhmässä / mikä vaikutti siihen, että tulit ryhmään?
- Oletko harrastanut luovaa toimintaa aikaisemmin?

Kokemukset luovan toiminnan ryhmästä (ryhmään osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat, luovan toiminnan ohjaaja)

- Millaisia asioita luovan toiminnan ryhmässä tehdään?
- Miten koet luovan toiminnan ryhmässä toimimisen? Onko työskentely helppoa tai vaikeaa?
- Onko ryhmässä toimiminen sinulle mielekästä?
- Millaisia odotuksia sinulla on ryhmän toiminnalle?
- Ovatko odotuksesi täyttyneet?
- Onko ryhmätoiminnalla mielestäsi vaikutusta kuntoutumisellesi?

Päätös osallistua vapaa-ajalla luovaan työskentelyyn (vapaa-ajan luovaan toimintaan osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat)

- Mikä vaikutti toimintaan osallistumispäätökseesi?
- Miksi olet mukana toiminnassa?
- Oletko harrastanut luovaa toimintaa aikaisemmin?

Kuinka paljon vietät aikaasi vapaa-ajan luovien toimintojen parissa? (vapaa-ajan luovaan toimintaan osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat)

Kokemukset luovasta työskentelystä (ryhmään osallistuvat asiakkaat, vapaa-ajan toimintaan osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat, luovan toiminnan ohjaaja)

- Minkälaiset asiat koet helpoiksi / vaikeiksi luovassa työskentelyssä?
- Onko luovalla toiminnalla mielestäsi merkitystä kuntoutumisellesi?
- Millaisia tavoitteita ja odotuksia sinulla on omalle työskentelyllesi?
- Ovatko tavoitteesi ja odotuksesi täyttyneet?

Luovan toiminnan vaikuttavuus kuntoutujalle/kuntoutumiselle (ryhmän osallistuvat asiakkaat, vapaa-ajan toimintaan osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat, luovan toiminnan ohjaaja)

- Mikä luovassa työskentelyssä on auttanut / ei ole auttanut sinua?
- Mihin luova työskentely on auttanut?
- Millä tavalla luova työskentely on auttanut sinua?
- Miksi luova työskentely on auttanut sinua?

Toiminnan kehittäminen (ryhmän osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat, luovan toiminnan ohjaaja)

- Mitä mieltä olet luovan toiminnan ohjattujen ryhmäkertojen määrästä, kestoista ja ajankohdista?
- Mikä ohjatuissa ryhmissä on mielestäsi hyvää / huonoa?
- Miten ryhmätoimintaa voisi mielestäsi kehittää?
- Mitä mieltä olet luovien menetelmien soveltuvuudesta päihdekuntoutukseen?

Toiminnan kehittäminen (vapaa-ajalla luovaan työskentelyyn osallistuvat asiakkaat, asiakasohjaajat, luovan toiminnan ohjaaja)

- Mikä vapaa-ajalla tapahtuvassa luovassa toiminnassa on mielestäsi hyvää /huonoa?
- Miten vapaa-ajan luovaa toimintaa voisi mielestäsi kehittää?
- Mitä mieltä olet vapaaehtoisen vapaa-ajalla tapahtuvan luovan toiminnan soveltuvuudesta päihdekuntoutukseen?

Mitä voisit kuvitella vieväsi toiminnasta mukana kuntoutuksen jälkeiseen elämään? (ryhmään osallistuvat kuntoutujat, vapaa-ajan toimintaan osallistuvat kuntoutujat, asiakasohjaajat)

Liite 3: Tutkimuslupahakemus

Helsingin kaupunki
SosiaalivirastoHelsingfors stad
Socialverket**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS****ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTAND**

1 (6)

Hakemuksen saapumispäivämäärä Datum då ansökan mottagits

17.5.2011 / AK

1 TUTKIMUS- LUVAN HAKIJA TAI TUTKIMUS- RYHMÄN VASTUU- HENKIÖ	Sukunimi Släktnamn Piironen	Etunimi Förnamn Mari Anniina	
	Osoite Adress		
DEN SOM AN- HÄLLER OM TILLSTAND, ELLER ANSVARSPERSON FÖR UNDERSÖK- NINGSGRUPPEN	Puhelin Telefon	Sähköpostiosoite E-postadress	
	Oppi-/tutkimuslaitos Läro-/forskningsanstalt		
	☐ 1 Yliopisto - Universitet ☐ 2 Muu korkeakoulu - Annan högskola ☐ 3 Keskiasteen/ammattillinen koulu - Mellanstadie/yrkesutbildande skola ☒ 4 Ammattikorkeakoulu - Yrkehögskola ☐ 5 Muu oppilaitos - Annan läroanstalt ☐ 6 Muu taustayhteisö kuin oppilaitos/koulu - Annan sammanslutning än läroanstalt eller skola		
	Suoritetut tutkinnot Utförda examina		
2 TUTKIMUK- SEN OHJAAJA/ JOHTAJA	Nimi Namn Minttu Rätty	Toimipaikka ja osoite Tjänsteställe och adress Laurea amk, Rataatie 22, 01300 Vantaa	
HANDLEDARE FÖR UNDERSÖK- NINGEN	Oppi-/ammatti Studiegrad/yrke Lehtori	Puhelin toimeen Telefon till tjänsten 0400 947765	
3 TUTKIMUS UNDER- SÖKNINGEN	Tutkimuksen kohdealue sosiaalitoimissa Objektet för undersökningen inom socialväsensdet		
1 Lasten päivähoito Barndagvården	2 Lapsiperheet Barnfamiljer	3 Aikuiset Vuxna	4 Vanhukset Äldringar
☐ 11 päiväkotihoidon vård på daghem ☐ 12 perhepäivähoito familjedagvård ☐ 13 esiopetus förskoleundervisning ☐ 14 kotihoidon tuki hemvårdsstöd ☐ 15 yksityisen hoidon tuki privat vårdstöd	☐ 21 perhekeskus- toiminta familjecenter- verksamhet ☐ 22 perheneuvola- palvelut familjerådgiv- ningsservice ☐ 23 perheoikeudelliset asiat familjerättsliga ärenden ☐ 24 sijaishuolto vård utom hemmet ☐ 25 leikkitoiminta lekverksamhet	☐ 31 sosiaalinen ja taloudellinen tuki socialt och ekonomiskt stöd ☐ 32 työvoiman palvelukeskus- toiminta verksamhet vid centralen för arbetskrafts- service ☒ 33 sosiaalinen kuntoutus social rehabil- itering ☐ 34 vammaistyö handikapp- service ☐ 35 ruotsinkieliset sosiaalipalvelut svensk socialservice	☐ 41 sosiaali- ja lähtyö socialt arbete och närarbete ☐ 42 vanhainkoti- ja palveluasumi- nen boende på äldringshem och servicehus ☐ 43 päivätoiminta dagverksamhet ☐ 44 omaishoidon tuki stöd för närstå- endevård ☐ 45 palvelu- ja virkistyskeskus- toiminta verksamhet på service- eller rekreations- central för äldringar
5 Hallinto ja kehittämisspalvelu Förvaltning och utvecklingservice			
☐ päätöksenteko, suunnittelu, valmistelu, viestintä, tietohuolto, koulutus, neuvonta, hallinto- ja tukipalvelut, kehittämistoiminta beslutsfattande, planering, beredning, kommunikation, informationsför- sörjning utbildning, rådgivning, förvaltnings- och stödfunktioner utvecklings- verksamhet			
6. Muu kohdealue mikä: Annat objekt ☐ 61 vilket:			
Tutkimuksen nimi ja aihe (lyhyt kuvaus) Undersökningens namn och ämne (kort beskrivning) Luovat toiminnot osana päihdekuntoutusta ja asiakkaiden kokemuksia luovista toiminnoista Tervalammen kartanon kuntoutuskeskuksessa			
☒ Liitteenä tutkimussuunnitelma Forskningsplanen bifogas			
Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/ tutkimuslaitoksessa Datum då forskningsplanen godkänts på läro-/ forskningsanstalten 26.4.2011			

Helsingin kaupunki
SosiaalivirastoHelsingfors stad
Socialverket**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS****ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

2

<p>3 TUTKIMUS (jatkuu)</p> <p>UNDER- SÖKNINGEN (forts.)</p>	<p>Tutkimuksen taso/laatu <i>Undersökningens nivå/kvalitet</i></p> <p>☐ 1 Väitöskirja <i>Doktorsavhandling</i> ☐ 2 Lisensiaattitutkimus <i>Licentiatavhandling</i> ☐ 3 Pro gradu ☐ 4 Pro-seminaaritö <i>Proseminariearbete</i></p> <p>☒ 5 Ammatillinen opinnäyte <i>Lärdomsprov för yrkesexamen</i> ☐ 6 Muu opinnäyte <i>Annat lärdomsprov</i> ☐ 7 Muu, mikä <i>Annan, vilken</i></p> <p>Pääasiallinen tutkimustapa/-menetelmä (rastita yksi vaihtoehto) <i>Huvudsaklig undersökningsmetod (kryssa för ett alternativ)</i></p> <p>☐ 1 Kysely <i>Enkät</i> ☒ 2 Haastattelut <i>Intervjuer</i> ☐ 3 Asiakirja-/tilastoanalyysi <i>Dokument-/statistikanalys</i></p> <p>☐ 4 Koeasetelma <i>Provinstantation</i> ☐ 5 Havainnointi <i>Observation</i> ☐ 6 Muu, mikä <i>Annan, vilken</i></p> <p>Aineiston suunniteltu keruu-aika <i>Tidsperiod för insamling av undersökningsmaterial</i></p> <p>Alkaa <i>Börjar</i> Päätyy <i>Upphör</i></p> <p>9.5.2011 30.6.2011</p> <p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika <i>Uppskattad tidpunkt då undersökningen antas bli färdig</i></p> <p>Päivämäärä <i>Datum</i></p> <p>1.10.2011</p>
<p>4 TUTKIMUS- SUUNNITELMAN JULKISUUS</p> <p>FORSKNINGS- PLANENS OFFENTLIGHET</p>	<p>☒ Annan sosiaalivirastolle luvan antaa tutkimussuunnitelmaani koskevia tietoja ulkopuolisille. <i>Jag ger socialverket tillstånd att lämna ut uppgifter om min forskningsplan till utomstående.</i></p> <p>☐ Tutkimussuunnitelmani ei saa antaa tietoja ulkopuolisille. <i>Uppgifter om min forskningsplan får inte lämnas ut till utomstående.</i></p>
<p>5 ASIAKIRJA- TIEDOT, JOIHIN TÄSSÄ HAKEMUK- SESSA HAETAAN LUPAA</p> <p>DOKUMENT- UPPGIFTER FÖR VILKA TILLSTÄND ANSÖKS</p>	<p>Tarvittavat sosiaalihuollon salassapidetävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä <i>Önskade sekretessbelagda uppgifter ur socialväsandets dokument, vilka uppgifter och varifrån</i></p> <p>Ei tarvita</p> <p>Arvio sosiaalivirastolle aiheutuvista ylimääräisistä kustannuksista (Aineiston hankkiminen, tietojen poiminta asiakastietorekisteristä tms.) <i>Bedömning om de extra kostnader som åsamkas socialverket (Anskaffning av undersökningsmaterial, plockning av data från klientdataregistret, o.d.)</i></p> <p>Ei kuluja</p>
<p>6 KÄYTTÖ- OIKEUDET</p> <p>ÅTKOMST- RÄTTIGHETER</p>	<p>Onko haettu tai haetaanko tutkimusta varten käyttöoikeutta sosiaaliviraston tietojärjestelmään? <i>Har den sökande ansökt eller tänker han ansöka om åtkomsträttigheter till socialverkets datasystem för undersökningen?</i></p> <p>☒ 1 Ei <i>Nej</i> ☐ 2 Kyllä <i>Ja</i></p> <p>Mihin järjestelmään ja mille ajalle? <i>Till vilket system och för vilken tidsperiod?</i></p>
<p>7 MUUT TUTKIMUK- SESSA KÄYTET- TÄVÄT TIEDOT JA SUOSTUMUS</p> <p>ÖVRIGA UPPGIFTER SOM ANVÄNDS I UNDERSÖK- NINGEN OCH SAMTYCKE</p>	<p>Muut asiakirjatiedot, mikä, mistä ja millaisin luvin <i>Övriga dokumentuppgifter, vilka, varifrån och med vilka tillstånd</i></p> <p><i>Asiakirjoja ei tarvita</i></p> <p>Muut tiedot (esim. tutkimustavilta haastatteluin/kyselyin saatavat <i>Andra uppgifter (t.ex. uppgifter som erhållits genom intervjuer av de undersökta, prover mm.)</i></p> <p><i>kuuntelun tililtä pyydetään allekirjoitus suostumustodistukseksi (liite 1)</i></p> <p>☒ Liitteenä mallit yhteydenotto- ja informointikirjeistä ja suostumusasiakirjoista <i>Modeller av kontakt- och informationsbrev samt dokument om samtycke bifogas</i></p>
<p>8 TUTKIMUSREKISTERIN TIETOTYYPI</p> <p>(liitteenä esim. luonnos henkilötietolain perusteella laadittavasta rekisteriselosteesta)</p> <p>TYPEN AV DATA I UNDERSÖKNINGS- REGISTRET</p> <p>(bifoga t.ex. ett utkast av den registerbeskrivning som bör göras enligt personuppgiftslagen)</p>	<p>☒ 1 Tutkimus ei sisällä henkilöiden tunnistetietoja. Ei synny rekisteriä. <i>Undersökningen innehåller inte uppgifter som personer kan identifieras av. Register uppstår inte.</i></p> <p>☐ 2 Tutkimusrekisteriin kerättävät tunnistetieto- ja yksilöintitiedot eriteltyinä (myös esim. kuva- tai videomateriaali, joista henkilö on tunnistettavissa, edellyttää tutkimusrekisteriä) <i>Specifisering över individuella personuppgifter man har för avsikt att samla upp i ett undersökningsregister (även t. ex. bild- och videomaterial, ur vilket personer kan identifieras, kräver ett undersökningsregister)</i></p>

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÅND**

3

<p>9 TUTKIMUS- AINEISTON SUOJAUS LUVATONTA KÄSITTELYÄ VASTAAN</p> <p>SKYDD AV UNDERSÖK- TINGS- MATERIALET MOT OLOVLIG BEHANDLING</p>	<p>Tunnistetietojen käyttö tutkimuksessa</p> <p>☒ 1 Tutkimusaineisto ei sisällä tunnistetietoja. <i>Undersökningsmaterialet innehåller inte identifieringsuppgifter.</i></p> <p>☐ 2 Tunnistetiedot poistetaan ennen analyysivaihetta. <i>Identifieringsuppgifterna avlägsnas före analyskedet.</i></p> <p>☐ 3 Analyysi tehdään tunnistetiedoin. Perustelu tunnistetietojen säilyttämiselle aineistossa: <i>Analysen görs med identifieringsuppgifter. Motivering till att identifieringsuppgifterna bevaras i materialet:</i></p> <p>Jos analyysi tehdään tunnistetiedoin, miten aineiston suojaus on järjestetty? <i>Om analysen görs med identifieringsuppgifter, hur har dataskyddet av materialet ordnats?</i></p> <p>Atk:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa <i>Skyddsförfarande av materialet som behandlas med adb</i></p> <p>☐ 1 käyttäjätunnus ☐ 2 salasana ☐ 3 käytön rekisteröinti ☐ 4 kulun valvonta ☐ 5 muu <i>användarkod lösenord användarregistrering passerkontroll övrigt skydd</i></p> <p>Kuivatkaa muu suojaustapa tarkemmin eri käsittelyvaiheiden osalta. <i>Beskriv det övriga skydds-förfarandet i detalj i olika skeden av behandlingen av data.</i></p> <p>Kuka vastaa rekisterinpidosta ja sen laillisuudesta (henkilön nimi)? <i>Vem ansvarar för registerföring och dess laglighet (personens namn)?</i></p>
<p>10 TUTKIMUS- AINEISTON HÄVITTÄ- MINEN/ ARKISTOINTI</p> <p>FÖRSTÖ- RING/ ARKIVERING AV UNDERSÖK- TINGS- MATERIALET</p>	<p>Tutkimusaineiston hävittäminen Förstöring av undersökningsmaterialet</p> <p>1 ☒ Tutkimusaineisto ja tunnistetiedot hävitetään, miten ja milloin: <i>Undersökningsmaterialet och identifieringsuppgifterna förstörs, hur och när:</i> <i>Nauhoitteen tuhotaan Ompinrytön valmistuksen 31.12.2011 mennessä</i></p> <p>2 ☐ Tutkimusaineisto ilman tunnistetietoja säilytetään/arkistoidaan <i>Undersökningsmaterialet utan identifieringsuppgifter förvaras /arkiveras</i></p> <p>3 ☐ Tutkimusaineisto tunnistetiedoin säilytetään/arkistoidaan <i>Undersökningsmaterialet med identifieringsuppgifter förvaras /arkiveras</i></p> <p>Tutkimusaineiston arkistointi Arkivering av undersökningsmaterialet</p> <p>1 ☐ Ilman tunnistetietoja <i>Utän identifieringsuppgifter</i> Mihin arkistoidaan <i>Arkiveringsplats</i></p> <p>2 ☐ Tunnistetiedoin arkistolaissa tarkoitetun viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostus- suunnitelman mukaisesti. <i>Med identifieringsuppgifter som myndighetsmaterial enligt en arkivbildningsplan med stöd av arkivlagens föreskrifter.</i> Mihin arkistoidaan <i>Arkiveringsplats</i></p> <p>3 ☐ Tunnistetiedoin Kansallisarkiston luvalla. <i>Med identifieringsuppgifter med tillstånd av riksarkivet.</i> Mihin arkistoidaan <i>Arkiveringsplats</i></p>

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTAND**

4

<p>11 TUTKIMUKSEN EETTINEN ARVIOINTI</p> <p>ETISK BEDÖMNING AV UNDER- SÖKNINGEN</p>	<p>Miten eettiset näkökohdat on otettu huomioon tutkimuksen suunnittelussa ja toteutuksessa? <i>Hur har de etiska aspekterna beaktats i planeringen av undersökningen och dess genomförande?</i></p> <p>Asiakkailta pyydetään lupa tutkimushaastatteluihin. Asiakkaista ei käytetä tunnustietoja. Tutkimuksen toteutus on suunniteltu yhdessä Tervalammen kuntoutuskeskuksen työntekijöiden kanssa.</p>		
<p>12 SITOU- MUKSET JA ALLEKIRJOI- TUKSET</p> <p>(Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja)</p> <p>FÖRBINDEL- SER OCH UNDER- TECKNINGAR</p> <p>(Förbindelsen undertecknas av alla som under förloppet av undersökningen behandlar sekretessbelagda uppgifter)</p>	<p>Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja asiakkaan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus eikä luovuta saamiani henkilötietoja sivulliselle.</p> <p>Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta sosiaaliviraston tietopalveluun, osoite: PL 7010, 00099 HELSINGIN KAUPUNKI.</p>	<p><i>Jag förbinder mig till att inte använda de uppgifter jag erhållit till förfång eller i nedsättande syfte för klienten eller hans/hennes närmaste eller i avsikt att kränka sådana intressen som sekretessplikten är avsedd att skydda. Jag överläter inte heller personuppgifter jag erhållit till utomstående.</i></p> <p><i>Jag överläter ett exemplar av den färdiga forskningsrapporten utan ersättning till socialverkets informationstjänst, PB 7010, 00099 HELSINGFORS STAD</i></p>	
<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p> <p><i>Helsingin 29.7.2011</i></p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande</p> <p><i>Anniina Piironen</i></p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>	
<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>	
<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>	
<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>	
<p>Paikka ja päivämäärä Ort och datum</p>	<p>Allekirjoitus ja nimen selvitys Underskrift och namnförtydligande</p>	<p>Henkilötunnus Personbeteckning</p>	
<p>Osoite johon päätös lähetetään <i>Adress till vilken beslutet skall sändas</i></p>			
<p>13 LAUSUNTO TUTKIMUK- SESTA JA HAKEMUKSEN TEKNINEN TARKISTA- MINEN</p> <p>UTLÅTANDE OM UNDER- SÖKNINGEN OCH TEKNISK GRANSKNING AV ANSÖKAN</p>	<p>Lausunto/ Vastuualue 1 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 1</i></p> <p><i>Hakemus on teknisesti tarkastettu ja hyväksytty.</i></p> <p>Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</p> <p><i>17.5.2011 Anne Kuvaja , puh. 09 310 43 444</i></p> <p>Lausunto/ Vastuualue 2 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 2</i></p> <p>Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</p>		

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

5

13 jatkuu fortsätter	Lausunto/ Vastuualue 3 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 3</i>		
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		
	Lausunto/ Vastuualue 4 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 4</i>		
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		
	Lausunto/ Vastuualue 5 <i>Utlåtande / Ansvarsområde 5</i>		
	Päivämäärä, allekirjoitus/ nimen selvitys, puhelinnumero <i>Datum, underskrift / namnförtydligande, telefon</i>		
14 YHTEYS- HENKILÖ(T) SOSIAALI- VIRASTOSSA KONTAKT- PERSON(ER) PÅ SOCIAL- VERKET	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
	<i>Tiina Kanta</i>	<i>Erityisnaimittelijä</i>	<i>040-3344576</i>
	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>
<i>Katri Halamäki</i>	<i>Kuntakokoushögskola</i>	<i>040-3344554</i>	
	Nimi <i>Namn</i>	Virka-asema <i>Tjänsteställning</i>	Puhelin <i>Telefon</i>

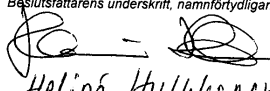
Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto

Helsingfors stad
Socialverket

**TUTKIMUSLUPA-
HAKEMUS**

**ANSÖKAN OM
FORSKNINGS-
TILLSTÄND**

6

15 PÄÄTÖS BESLUT	☒ 1 Tutkimuslupa myönnetään esitetystä muodosta <i>Forskningsstillstånd beviljas enligt framställningen</i> ☐ 2 Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin: <i>Forskningsstillstånd beviljas på följande villkor:</i> ☐ 3 Lupa tietojen saantiin salassa pidettävistä asiakirjoista ja henkilörekistereistä myönnetään sosiaaliviraston tutkimuksen yhteyshenkilön kanssa erikseen sovitussa laajuudessa. Käyttöoikeudet yksilöidään erikseen lomakkeella "Käyttöoikeus ja vaihtolostoumus" <i>Tillstånd att erhålla data ur sekretessbelagda dokument och personregister beviljas i den omfattning man separat avtalat om med undersökningens kontaktperson på socialverket. Åtkomsträttigheterna specificeras skilt på blanketten "Käyttöoikeus ja vaihtolostoumus"</i> ☐ 4 Tutkimuslupahakemus hylätään, perustelut: <i>Ansökan om forskningsstillstånd avslås med följande motiveringar:</i>
16 PÄÄTÖKSEN- TEKIJÄ BESLUTS- FATTARE	Päätöspäivämäärä <i>Beslutsdatum</i> 17.5.2011 Päätöksentekijän allekirjoitus, sen selvitys ja virka-asema <i>Beslutsfattarens underskrift, namnförtydligande och tjänsteställning</i> Helina Hultakonen, Oikeuspalvelujohtaja
17 PÄÄTÖKSEN JAKELU DISTRIBUTION AV BESLUTET	☒ Hakijalle <i>Till den sökande</i> ☒ Yhteyshenkilölle <i>Till kontaktpersonen</i> (2) ☒ Kehittämispalveluun <i>Till utvecklingsservicen</i> ☒ Muualle, mihin/kenelle <i>Till övriga, vem</i> Anne Kuvaja
18 LIITTEET BILAGOR	Tutkimussuunnitelma; Suostumuslomake